

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 20

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

23. NOVEMBRA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Očakávanie Pána

Snímka: archív

Cirkevný rok, ktorý vždy nanovo prežívame, dostal už oddávna v cirkevnej tradícii okrem iných aj priliehavý názov: „posvätná hra“. Prečo? Počas cirkevného roku, ktorý začína prvou adventnou nedeľou, si pripomínáme a sprítomňujeme hlavné udalosti pozemského života Ježiša Krista i všetky veľké skutočnosti našej viery. Podľa uvedeného názvu, čo pri tom konáme, sa bude podobáť na hru, akoby posvätné divadelné predstavenia. Nesmieme však pritom prehliadnúť istý podstatný rozdiel. Totiž, obyčajná hra zostáva iba hrou. Divadlo sa odohráva iba na javisku. V „posvätných hrách“ cirkevného roku sa deje čosi viac, čosi nezvyčajné. Dokonca sa to odohráva skutočne v nás samých, v našom vnútri. Je to úžasné. Lebo Boh sám zasahuje do tejto našej hry a koná v nás. Naša spomienka na Boží plán s ľudským rodom a udalosti spásy, ktoré patria do minulosti tak neostáva čírou spomienkou. Podobne aj naše sprítomňovanie si veľkých skutočností viery nie je iba myšlienkou, pretože sa pritom v nás

čosi deje: pretvárame sa, stávame sa inými! Áno, Boh koná v nás svojou milosťou.

O svätom Františkovi z Assisi je zaznamenané ako sa pred veľkými sviatkami, pred Via-

RUDOLF MASLÁK

nocami, pred Veľkou nocou, prihováral svojim spoločníkom: „Bratia, nechajme teraz, nech Boh v nás pôsobí! Dovoľme mu, aby na nás konal!“

Začíname opäť nový cirkevný rok. Myslíme, že svätec z Assisi, by teraz aj nám privolať: „Bratia a sestry, nechajme Boha pôsobiť v nás!“ Nech Boh sám zasiahne do všetkého, čo budeme konať a prežívať v nastávajúcom cirkevnom roku.

Pred nami je Adventná doba. Pred nami sú štyri týždne očakávania. Budeme čakať na príchod Ježiša Krista. Ako si predstavujeme jeho príchod? Koho vlastne čakáme na Vianoce? Ježiš príde! Ježiš príde na svet ako dieťaťko, narodí sa nám v betlehemskej maštálke. Mno-

hých táto spomienka očarí. Necháme sa uniesť nežnými citmi. Nezriedka, aj veriaci, odsudzujú podobnú oslavu Vianoc. Zdá sa im jalovou sentimentalitou. Neostýchajme sa však takto očakávať Vianoce a tak ich sláviť. Veď pri spomienke na Ježišovo narodenie v Betleheme sa stane vo svete veľa dobra - tak vypovedá každoročná skúsenosť: Ľudia si preukážu opäť viac lásky. Bohu vďaka! Ačkoľvek mnohí zanechali vieru, urobia práve na Vianoce dačo dobrého. Nie je to pozoruhodné?! Niektorí, čo dlho žili v nepriateľstve, sa opäť zblížia a oslovia. Určite v mnohých rodinách zavládne viac pokoja.

Povšimnime si aj Slova Božieho, ktoré sa nám prihovoria hneď z kraja Adventu. Bude v ňom reč o príchode Ježiša Krista. Jeho príchod sa však predstavuje celkom ináč ako narodenia chlapčeka v maštálke. Slovo Božie chce poukázať na hlbšie rozmary a súvislosti Ježišovho príchodu na svet. Tým chce prehliť aj naše chápanie Vianoc.

(Pokračovanie na 2. strane)

Dnes budem možno tvrdý. Ale čo už s tým môžem urobiť, keď realita je ďalšieho drsnejšia?

Viera, nie strach

TEODOR KRÍŽKA

Keď sa tak pozerám na vojnové ťaženie Severnou Afrikou a postup frontu stále viac na východ, strácam akékoľvek ilúzie, že my, malá Slovenská republika, sme z toho krájaní sveta vylúčení. Vylúčení sme nateraz iba z tej podoby ťaženia, ktoré nám občas naše televízie ukázu, aby na svoju nahotu priložili figový list, teda z toho, čo postihlo Juhosláviu, Afganistan, Irak, Líbyu a čo zaiste neminie ďalšie štáty a národy - z bombardovania a bratovražedného krviprelievania.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Historický odbor Matice slovenskej (HO MS) v Bratislave so znepokojením prijal medializovaný zámer niektorých poslancov Národnej rady Slovenskej republiky predložiť na najbližšiu riadnu schôdzu NR SR úpravu zákona, ktorá by 28. október definovala ako štátny sviatok Sloven-

sanie Pittsburskej dohody; 19. október 1918 - vystúpenie F. Jurigu v peštianskom parlamente a najmä 30. október 1918 - prijatie Deklarácie slovenského národa v Turčianskom Sv. Martine. Tieto politické akty stáli pri počiatku formovania sa modernej slovenskej štátnosti, na ceste ku ktorej zo-

Stanovisko

k návrhu niektorých poslancov NR SR na úpravu zákona o štátnych sviatkoch

skej republiky. Súčasne by novela zákona predefinovala Deň ústavy SR (1. september), ktorý je štátnym sviatkom, na „pamätný deň“. Z návrhu je zrejmé, že niektorí „večne včerajší“ sa neúnavne usilujú zakonzervovať český pohľad na našu národnú minulosť a doposiaľ sa nedokázali zmieriť s existenciou samostatnej Slovenskej republiky. Pričom je všeobecne známe, že práve títo ľudia donedávna patrili k najmilitantnejším odporcom obnovenia štátnej samostatnosti Slovenskej republiky.

Slovenská história však nedáva za pravdu pohrobkom čechoslovakizmu na Slovensku, nech by svoje úmysly zakrývali hoci aj tými najľúbzenejšími frázami. Slovenskej verejnosti je vo všeobecnosti známe, že po kapitulácii Rakúsko-Uhorska deklaroval 28. októbra 1918 Národný výbor v Prahe, v mene neexistujúceho „československého národa“, založenie „samostatného československého štátu“. O tomto politickom akte nebola na Slovensku informovaná slovenská politická reprezentácia a nedala k nemu českej politickej reprezentácii ani žiaden mandát.

Z hľadiska našej štátnosti je prirodzené hlásiť sa a nadväzovať na tie štátoprávne akty slovenskej politickej reprezentácie, ktoré ju na počiatku 20. storočia zakladali, umocňovali a rozvíjali. V moderných dejinách k nim patrí 22. október 1915 - podpísanie Clevelandskej dohody; 30. máj 1918 - podpí-

hrala pozitívnu úlohu aj prvá Č-SR, a to aj napriek oficiálnej, štátnej ideológii a politike čechoslovakizmu. Slováci však ani v tomto štáte, hoci sa na jeho vytvorení výrazne podieľali, nezískali skutočnú národnú slobodu.

V súčasnosti Česká republika akceptuje 28. október 1918 ako základný medzník vzniku českej štátnosti (vrátane používaných symbolov - bývalá česko-slovenská vlajka). Slovenská republika aj napriek tomuto zaradila medzi svoje štátne sviatky 28. október ako pamätný deň. Česká republika však 30. október vôbec nezaradila medzi svoje štátne sviatky - totiž z pozícií čechoslovakizmu neuznávala a neuznáva slovenský národ ako štátoprávny subjekt pri vzniku Č-SR v roku 1918.

Z uvedeného hľadiska jednostranne akceptovať v Slovenskej republike 28. október 1918 ako štátny sviatok je pre slovenský národ neprímerané a dehonestujúce, tak, ako by bolo dehonestujúce akceptovať ako štátny sviatok SR aj 20. august, deň sv. Štefana, zakladateľa Uhorského kráľovstva. A to aj napriek tomu, že obidva tieto štátne útvary znamenali pre nás aj pozitívny prínos. Slovenský národ sa však definitívne rozišiel ako s Uhorskom, tak aj s Československom a tvorí si vlastnú politickú tradíciu.

HISTORICKÝ ODBOR
MATICE SLOVENSKEJ

Očakávanie Pána

(Dokončenie z 1. strany)

Pousilujeme sa vniknúť trochu do tohto nového pohľadu na vianočné dianie. Od počiatku nás bude svojím ohlasovaním sprevádzať predovšetkým starozákonný prorok Izaiáš a ďalší proroci vyvoleného Božieho národa. Kto je vlastne prorok? Obyčajne si ho predstavujeme ako človeka osvieteného mimoriadnym Božím svetlom. Vyvolenca, ktorý vidí do budúcnosti a predpovedá rozličné podrobnosti o príchode Mesiáša. Podobná predstava o prorokovi nie je celkom presná. Jeho poslanie a úloha nie je v prvom rade predpovedať čo iní nevidia. Podľa Písma svätého prorok, vo vyvolenom Božom ľude, je svedomím národa a jeho myslou i jeho srdcom. Preto ohlasuje vôľu Božiu: Čo si Boh žiada od svojho ľudu i od jednotlivcov. Pričom ostro karhá priestupky voči Božím nariadeniam a napomína k vernosti Bohu. Pretože je srdcom národa často vyslovuje v prekrásnych obrazoch veľké túžby národa. Túžby po základných ľudských dobrách, ktoré Bohom prisľúbený Mesiáš raz splní. Aké sú to túžby? Aké očakávania? Keď si ich bližšie všimneme, spoznáme v nich najhlbšie túžby človeka vôbec; človeka ako takého, túžby človeka jednotlivca, ale aj túžby národa, ba i celého ľudstva. Predovšetkým je to túžba po spravodlivosti vo svete. V prvom rade po sociálnej spravodlivosti pre chudobných, ktorým sa krivdí. Pre slabých, bezmocných, ktorých mocnári tohto sveta utláčajú; pre nespravodlivo prenasledovaných. Mesiáš uskutoční spravodlivosť vo svete. Chudobným sa dostane ich práv, utláčani a prenasledovaní sa budú môcť vzoprieť proti krivdám. „Ó, keby si prelomil nebesia a zostúpil“ (por. Iz 63,17), prosí úpenlivo prorok. - Ďalej je to večná túžba človeka a ľudstva po pokoji. Práve očakávaný Mesiáš vnesie pokoj do sveta. Národy premenia ich zbrane, ich nástroje nivočenia a smrti, na nástroje dobra: meče prekurujú na pluhy. Všetci znepriatelení, rozvadení, nenávidiaci sa zmieria. Vlčica bude spolunažívať s ovečkou, batofa sa bude hrať s jedovatým hadom... (por. Iz 2,4). V prorokovej vízii je aj túžba po hmotných istote. Po prekonaní hmotných bied, hladu a smádu vo svete. Keď príde očakávaný Mesiáš, zem bude oplývať mliekom a medom, z vyprahnutej púšte vytrysknú pramene oživujúcej vody (por. Iz 35, 1). Prorok však vníma v prvom rade túžbu po duchovných dobrách: Po oslobodení od viny a obrátení, po svetle pravdy pre vlastnú životnú cestu, túžbu po láske (por. Iz 40, 1-11). Mesiáš bude zvestovať Božie zmilovanie a odpustenie viny! Hľadajúcim ukáže správnu životnú cestu; srdcia hladujúce po láske sa pod jeho vládou nasýtia.

Pri čítaní týchto riadkov nás teraz vari napadne: Sú to všetko utópie, tie prisľuby prorokov? Nie! Veď sú to naozaj základné dobrá, po ktorých

človek túži. Isteže, tieto túžby a očakávania sa na svete nikdy plno neuskutočnia. Prečo by ich však človek nesmel vysloviť? Prečo by nesmel očakávať a vyhľadávať dobrá, bez ktorých nie je vstave žiť ako človek? Prečo by o nich nepremýšľal? Prečo by v hĺbke svojho bytia nemohol po nich túžiť a žičiť ich každému človeku? Nech sa aj v nás ozvú, práve teraz v Advente, tieto veľké ľudské túžby! Hľaďme pritom na toho, ktorý chce prísť k nám ako Boží vyslanec, aby ich splnil. Nesplní ich celkom. Ani nie naraz... Svojím životom tu na zemi a svojím poslanstvom však rozhybe a položí základy pre nový ľudský život. Určite dá svetu novú silu a novú nádej v borbe za dobrá, po ktorých ľudstvo túži. Cirkev ich svetu neustále pripomína. Blahoslavený pápež Ján XXIII. vo svojej nezabudnuteľnej encyklike „Pacem in Terris“ (r. 1963) rozvíja tému vzťahov medzi jednotlivcami i usporiadaniami na medzinárodnej úrovni, ktoré majú byť založené na štyroch stĺpoch: pravde, láske, spravodlivosti a slobode. Platia doteraz. Bez nich sa ďalej nepohneme, ba hrozí nám sebađeštrukcia.

Starozákonní proroci videli prisľúbeného Mesiáša aj ako sudcu. Na začiatku Adventnej doby sa nám možno zdá akosi nevhodné, že ho takto predstavujú aj evanjelisti. Veď aký to má vzťah k Vianociam? Svätopisci chcú predovšetkým prehlbiť predstavy o Mesiášovi, ktorého očakávajú. Ježiš Kristus je Pán. On, prisľúbený Mesiáš, Vyslanec Boží k nám, príde pri svojom druhom príchode aj ako sudca. Keď sa zjaví vo svete, uskutoční veľký súd nad človekom i celým ľudstvom. Pred ním a vo svetle jeho osoby a jeho učenia, sa odhalí vnútro každého. Vyjdú najavo myšlienky a úmysly ľudí. Myšlienky dobré i zlé. Odhalí sa srdce každého: jeho rýdzosť, úprimnosť, ale aj neúprimnosť, falošnosť, zloba... Očakávajme preto Ježiša Krista aj ako sudcu. Očakávajme ho už teraz! Lenže nie v strachu. Evanjelium o poslednom súde nikdy nenakazuje: Bojte sa, traste sa, prepadnite panike... pred ním, vašim sudcom! Avšak na viacerých miestach vyzývajú: „Bedlite!“ Čo značí: Skúmajte sa! Odvážme sa postaviť sa pred neho, nášho budúceho sudcu! Nech padne už teraz jeho pohľad na mňa, na moje myšlienky i konanie; na moje srdce, aby som spoznal: Aký som? Kde stojím? Aký je môj životný program? Potom sudca nepríde neočakávaný a neprekvapí nás ako zlodej v noci. Nájde nás pripravených, ako prosíme v modlitbe: „Prosíme Ťa, všemohúci Bože, daj nám ochotu konať dobré skutky a pomáhaj nám kráčať v ústrety Kristovi tak, aby nás pri svojom druhom príchode postavil po svojej pravici a voviedol do nebeského kráľovstva“ (Modlitba dňa, Prvá adventná nedeľa).

RUDOLF MASLÁK, farár

(Dokončenie z 1. strany)

Ale vojna prebieha aj u nás, hoci civilizovanejšími prostriedkami. Bombami sú škandály, ohovárania, komploty. Gulky svištia z každej strany, do očí sa nám tlačí slzotvorný, ba čo, dušootravný plyn, raz smradľavý, raz s voňavými prísadami, inokedy bez zápachu. Prítláčeni k zemi strachom z ekonomickej krízy pozeráme sa ako sliepky, keď zabíjajú kohúta - s jedným okom vyvráteným k nebu, druhým poškuľujúcim po dajakom zrmiečku.

Sliepky za svoje správanie nemôžu. My však áno.

Sliepky nechápu súvislosť medzi nožom a krvou. My by sme však mali vedieť, že politické strany a médiá nie sú nič iné ako tanky a artiléria. Najomní žoldnieri presadajú z tanku do tanku, uzatvárajú pakty, definujú si nepriateľa. Pováčšine ich nezaujímajú, v mene koho a za čo bojujú. Ich záujmy, čo ako viac či menej umne maskované ušľachtilosťou, sú v číslach na výplatnej páske. Nedávno líbyjskí „povstanci“ pobehovali po námestí v Trípolise so samopalmi v rukách, vykopávali dvere a strieľali do vzduchu na výstrahu, že zvrhnú novú vládu, ak nedostanú zaplatené. Čím sa od našich politikov líšia tamtí gangstri, ktorí rozvrátili prosperujúcu krajinu a zanechali po sebe desiatky tisíc mŕtvych? Iba tým, že na nemocnice privolali bombardéry NATO, kým naši politici nemocnice privatizujú. Že rozdiel? Áno, rozdiel tu drobný je - budovy u nás zostanú stáť, ale zdravie sa stane

Viera, nie strach

tovarom, nakoniec už ním aj je, ba dokonca tovarom je aj naša smrť.

Ľudia hľadajú odpovede, ba viac ako odpovede hľadajú vinníka. Po internete sa to len tak hemží konšpiračnými teóriami. Aj keď je na každej kus pravdy, predsa len z každej trčí aj kus pohanskej povery a hlavne ateistickej neviery.

Dlho som hľadal text, ktorým by som si pomohol a zaujal čo najpresnejšie stanovisko, pod ktoré by som sa bez výčitiek svedomia vedel podpísať. A dnes som ho našiel. Keďže je v češtine, ponechávam ho v autentickej podobe:

Tertulian (160-220) řekl, že katolická víra a židovská moc jsou jako dvě misky na vahách: když roste katolická víra, klesá židovská moc, a když klesá katolická víra, roste židovská moc. Ale Víra převyšuje moc. To je důvodem, proč primárním problémem nejsou židé, ale nárůst či úbytek Víry mezi lidmi.

To je důvod, proč existují spiknutí, mají důležitou úlohu a nelze jimi jen opovrhovat, ale hlavním problémem jsou lidé, kteří se odvracejí od Boha a jeho jedině pravé Církvě. Krátce -- a zde je klíčový bod -- pohané můžou vinit jen sebe samy, je-li židovská moc dnes tak velká.

Proto kdo začíná vidět, na co zejména poukázali Disraeli a Woodrow Wilson, ale co sotva mohli říci otevřeně, tedy že existuje temná moc za scénou, která řídí světové události, ať

neztrácí rovnováhu proklínáním Illuminátů, židů či svobodných zednářů nebo kohokoli, ale ať si uvědomí moudrost slov Pia X.: „Ať každý plní svou povinnost a všechno bude v pořádku“. To proto, že naše první povinnost je vůči Bohu, jak ukazuje první přikázání, takže když my všichni splníme svou povinnost a vrátíme se k Bohu, bude pro Něj hračkou odstranit současnou moc svých rozličných nepřítel, kterým On sám nechal první místo tím, že nezasáhl, aby tomu zabránil.

Tak předtím, než se zjevila naše Paní ve Fatimě v roce 1917, dostali antikatelici vládu v Portugalsku úplně do své moci, ale když se prakticky celý portugalský národ modlil a konal pokání, jak naše Paní žádala, ona prostě zrušila antikatelickou moc v nekrvavé revoluci. Portugalsko se stalo v bezbožném 20. století, kdy komunismus triumfoval všude, ukázkovým příkladem katolického státu.

Nejinteligentnější nepřítelé Boží jsou si dobře vědomi, že Mu slouží jako metla, která má dopadnout na záda Jeho nevěrného lidu. Kdyby jen Boží přátelé pochopili, jak jsou biti nepříteli, aby pomohli všem duším, aby se k Bohu obrátili, a tak se dostaly do Nebe, pak by se konspirační teorie dostaly na své místo: ani důležitější, ani méně důležité, než skutečně jsou.

Kyrie eleison.

TEODOR KRÍŽKA

Nebudem asi jediný, kto v posledných rokoch postrehol otravný a mimoriadne nebezpečný trend - nekonečnú propagandu tolerancie voči úplne všetkému. Nemuselo by byť na tom nič zlé, veď tolerancia je podmienkou znesiteľného súžitia v rodine, v obci či v štáte. Všetko má však svoje hranice a - „méden agan“ (všetko s mierou, pozn. red.). Zvestovatelia tolerancie sú navyše často veľmi pokryteckí ľudia. Napriek tomu, že navonok bojujú proti najrôznejším predsudkom, sami nimi trpia; takže na odmietnutie ich propagandy znášateľnosti by možno stačil fakt, že najhlasnejšie volanie po tolerancii zaznieva z tých istých úst, ktoré vzápätí prskajú neznašanlivosťou.

Ich zdánlivo ušľachtilá motivácia je zväčša len zámenkou pre veľmi prizemné úmysly. Obávam sa, že tento trend môže úplne rozložiť právny štát, postaviť proti sebe jednotlivé zložky národa a napokon aj rozpútať občiansku vojnu. A kvôli tejto obave som voči bezmedznej tolerancii veľmi skeptický.

TOLERANCIA AKO KRIMINÁLNY ČIN

Agitácia za znášateľnosť totiž nevedie k väčšej tolerancii, ale k presne opačnému výsledku. Väčšinu ľudí už začína popudzovať, keď sa im násilne vnucuje, aby predstierali, že tolerujú úplne každého. Nekonečná propaganda tolerancie, ktorá je vlastne príčinou neustále sa zvyšujúcej miery intolerancie (so všetkými jej následkami), si preto zaslúži nielen odsúdenie, ale aj špecifické pomenovanie, aby sme ju vedeli odlišiť od rozumnej túžby po vzájomnom pochopení. Myslím, že som pre ňu našiel príhodný termín. Nazývam ju „podnecovaním nenávisťou“, lebo ju považujem za modifikovanú formu presne toho konania, ktoré náš trestný zákonník definuje ako skutkovú podstatu podnecovania nenávisťou.

Roger Scruton, známy britský konzervatívny filozof, postrehol spoločný rys týchto „podnecovateľov

nenávisťou“ - neúctu k vlastnému národu. Vo svojej prednáške pre Vlaams Belang prináša jeho brilantnú analýzu: „Toto zriekanie sa národnej idey je výsledkom zvláštneho spôsobu uvažovania, ktorý sa v západnom svete začal objavovať po Druhej svetovej vojne a ktorý je obzvlášť rozšírený medzi intelektuálmi a politickými špičkami. Pre tento postoj neexistuje žiadny adekvátny výraz, hoci jeho symptómy spoznáme okamžite. Je ním sklon postaviť sa v akomkoľvek spore na „ich“ stranu proti „nám“ a nutnosť zahanbovať zvyky, kultúru a inštitúcie, ktoré sú preukázateľne „naše“. Tento postoj

ALEXANDR BÁTORA

Nespúšťajte oči z Bonsettiho

som nazval OIKOFÓBIA - averzia voči domovu, aby som zdôraznil jeho blízke príbuzenstvo so xenofóbiou, ktorá jej zrkadlovým obrazom.“

Ľudia trpiaci oikofóbiou cítia silnú averziu voči nacionalizmu a nacionalistom. A pretože je tento odpor do značnej miery iracionálny, treba ho racionalizovať - a to najľahšie dosiahneme nekonečným opakovaním všetkých (skutočných i vymyslených) hrôz nacionalizmu a najmä toho nemeckého podľa „vzoru 1933“. Je to asi rovnaký postup, ako keby sme obvinili dnešných anarchistov z bombových útokov na konci 19. storočia. Berme ešte na vedomie, že všetko pojmoslovie je dnes (zámerne, verte, že zámerne!) zahmlené, takže ak sa dvaja ľudia zhovávajú o nacionalizme, predstavujú si pod ním tri

rôzne veci. Za takýchto okolností je teda debata väčšinou nemožná.

DIACHRONICKÁ INTOLERANCIA

Ďalším častým príznakom býva „diachronická intolerancia“. Je to myšlienková schéma ľudí, ktorí odmietajú bežné predsudky, založené na princípe rasových stereotypov. Sami sú však plní predsudkov voči ľuďom minulých čias. Ich častým prejavom býva chladné opovrhnutie, ktoré zdôvodňujú argumentom, že sú to predsa ľudia z minulosti. A pretože toto opovrhnutie citia bezpochyby najčastejšie voči svojim vlastným predkom, môžeme diachronickú intoleranciu považovať za špecifický

spoločenstvá doby kamennej sú potom očividne vzorom očakávaného vyvrcholenia histórie ľudského rodu. Svoj podiel má na tom aj dnešná fascinácia barbarstvom, ktorej zástancovia nachádzajú najväčšie hodnoty práve v primitivizme.

C. S. Lewis, ďalší významný ostromný filozof, označuje diachronickú intoleranciu ako „chronologické snobstvo“. Vo svojej autobiografii „Zaskočený radosťou“ o tom píše: „Odrazu tu boli bohovia, duchovia, posmrtný život, preexistencia, zasvätení, okultné poznanie, meditácia... 'Ale veď... Veď je to... Veď to je stredovek!' vykrikol som. Stále som totiž

chou, ktorá má - ako všetky epochy - svoje charakteristické predsudky. Budúť sa najväčšou pravdepodobnosťou ukryté práve v tých najrozšírenejších predpokladoch, s ktorými sa daná epocha tak stotožnila, že sa ich nikto neodváža napádať a nikto nepociťuje potrebu ich brániť.“

Áno, chronologickým snobom je obzvlášť proti srsti stredovek, resp. historické obdobie, ktoré stredovekom nazývajú a ktorého hranice trvania sú celkom nejasné. To potom umožňuje najrôznejšie manipulácie: všetko „pokrokové“ je buď dedičstvom antiky alebo predzvestou „nového veku“ a naopak, všetko „spiatocnicke, tmárske a poverčivé“, je stredovek. Odmyslím si subjektívnosť takých pojmov ako je napríklad „tmárstvo“. Zaráža ma skôr to, ako ľudia, ktorí horekujú nad krutosťou stredoveku, nie sú schopní uznať, že moderné totálne vojny vedené perfídnyimi zbraňami a zanechávajúce po sebe milióny obetí, mrzákov a sirôt; sú neporovnateľne krutejšie než stredoveké zrážky troch stoviek železných pánov podporovaných niekoľkými tisícami obrnencov. Oblúbenou mantrou býva aj robota, ale vzhľadom na to, že na dnešných pánov pracujeme približne šesť mesiacov v roku; tak sa toto niekdajšie zaklínanadlo zo slovníka dnešnej ľavice akosi vytratilo.

Chronologickí snobi neznášajú stredovekú epochu predovšetkým preto, že je toto obdobie (aspoň čo sa Starého sveta týka) jednoznačne spojené s kresťanstvom. A nielenže sa tým v očiach ľavice naši predkovia nesmieme previniť, ale toto ich „previnenie“ s nimi nesú aj dnešní kresťania, takže obeťami nenávisťou, ktorú ľavica prechováva voči stredovekým kresťanom, sú aj kresťania súčasní. Nesmieme sa však nechať zmiasť. Naozajstným terčom tejto nenávisťou nie sú samotní kresťania. Nenávisť totiž mieri omnoho vyššie. Liberáli a socialisti totiž nenávidia Boha. Jemu však ublížiť nemôžu, a preto si svoju zlosť vybijajú na kresťanoch - raz formou bezhlavého besnenia francúzskej revolúcie, inokedy zas vyčinením červených hrd v Španielsku a napokon najmä prostredníctvom stroja na smrť, vynálezu bolševickej revolúcie, ktorým bola vyhladzovacia vojna, za obeť ktorej padli milióny ruských veriacich...

POKRYTECKÉ RUSOŽRÚTSTVO

Rusko! Ak podnecovatelia nenávisťou ničie skutočne nenávidia, tak je to ruský národ a jeho vlasť. Postoj, ktorý súčasní milovníci odlišných kultúr zaujímajú voči Rusku, je vynikajúcou demonštráciou ich pokryteckosti. Azda by sa ešte dalo pochopiť, keby bolo toto okázalé rusozrútsvo zámenkou na konkrétne západné politické, vojenské a ekonomické ciele. Tipujem však, že to tak nie je a že prinajmenšom časť európskej ľavice Rusko z hĺbky duše nenávidí celkom iracionálne. Mali by sme si poriadne rozmyslieť, či je v záujme českého národa provokovať konflikt s ruskou veľmociou, ktorá nám ničím nehrozí a ktorá je v čoraz zložitejšej medzinárodnej situácii. Synovia Svätej Rusi mnohokrát dokázali, že napriek mnohým predsudkom majú túžbu po slobode v krvi a sú ju ochotní pre slobodu aj prelievať. A to často v podmienkach, o ktorých sa cudzí generáli mnohokrát vyjadrili, že by v nich nedokázal bojovať žiaden európsky vojak. Svojim generačným vrstovníkom radím najmä to, aby si rýchlo

uvedomili, že prípadný konflikt s Ruskom sa najcitlivejšie dotkne práve ich a že najčastejší narušiteľ našej štátnej a národnej samostatnosti nežije východne od našich hraníc, ale práve na opačnej strane.

Lavica neznáša Rusko, samozrejme, tiež preto, že v ich očiach spáchal ruský národ hneď dva nenapraviteľné zločiny: zavrhol komunistický režim a vrátil sa k pravoslávii. Táto cesta späť ešte zďaleka nie je dovŕšená a sedemdesiat rokov bolševickej tyranie zanechalo na ruskom národe kruté stopy. Súčasná alkoholová a potravinová genocída, ktorá v Rusku prebieha, je najstrašnejším následkom úplného rozvratu tradičnej ruskej spoločnosti. Tento rozvrat má na svedomí lavica, ktorej myšlienky boli do Ruska zavlečené zo Západu a ktoré Rusko takmer zničilo. Je preto veľmi nespravodlivé obviňovať z nášho povojnového nešťastia Rusov, ktorí trpeli v rovnakom otroctve o tridsať rokov dlhšie a ktorí priniesli komunizmu neporovnateľne viac obetí.

OBRÁTENÁ PERSPEKTÍVA

Jedna zo sfér verejného života je oikofóbiu a chronologickými snobmi priam zamorená. Je to oblasť umenia, a to predovšetkým výtvarného. Aby sme zostali s bratmi Rusmi (a pochopiteľne tiež preto, aby som nechal prehovoriť povolanejšieho), dovoľm si ďalšiu citáciu. P. A. Florenský sa v spise „Obrátená perspektíva“ venuje zvláštnostiam ruského ikonopisu. Táto jeho práca sa okrajovo dotýka aj našej témy: „Schéma dejín umenia a dejín kultúry vôbec, je od renesancie až po dnešné dni tá istá a neobvyčajne prostá zároveň. Jej základom je neotrasiteľná viera v bezpodmienečnú hodnotu, absolútnu dokonalosť a dalo by sa povedať, že i kanonizovanosť a vynesenie buržoáznej civilizácie druhej polovice XIX. storočia takmer do metafyzických výšin, t.j. orientácia kantovská, hoci nie priamo od Kanta prevzatá... A napokon novoveké umenie... sa historikom zdá byť nesporným smerovaním k dokonalosti. 'Ako by aj mohlo byť nesprávne, keď to celistvou vnútornou logikou dovedlo k nám, ku mne?' - to je skutočná myšlienka našich historikov, keď ju formulujeme bez servítky.“

Tento prezieravý postoj je v dnešnej dobe pochopiteľne ešte výraznejší než v roku 1919, kedy Florenský písal svoju „Obrátenú perspektívu“. A to je len čiastočne dané tým, že umenie dnes často tvoria nedoukova a že je určené pre snobov. Je to predovšetkým dôsledok toho, že sa zmenila spoločenská klíma a že Západ je najneskôr od šesťdesiatych rokov minulého storočia a neblaho preslávneného „Gramscioho pochodu inštitúcií“, zamorený ľavicovou ideológiou. Umelecká tvorba (a to nielen výtvarná), máva navyše často mimoeurópske korene, čo sa týka aj programovo pravocívnych tvorcov.

Uzavrime teda túto kapitolu ešte jedným citátom z Florenského: „Nutnosť vykopať učenie o perspektíve... už potom, čo boli zachytené základné príznaky perspektívnej projekcie sveta; nás vedie k myšlienke, že v historickom procese vypracovania perspektívy nešlo vôbec len o systematizáciu človeka už dávno vlastnej psychofyziológie, ale o násilnú prevýchovu tejto psychofyziológie v prospech abstraktných požiadaviek nového chápania sveta, bytostne anti-umeleckého, umenie bytostne vylučujúce, a to zvlášť umenie výtvarné.“

Môžeme Florenského závery aplikovať aj mimo oblasti výtvarného

umenia? Samozrejme! Liberálne nadšenie pre francúzsku revolúciu predsa pramení z toho, že liberáli sú jej deťmi. „Ako to môže byť nesprávne, keď to celistvou vnútornou logikou došlo až k nám, až ku mne?“ - túto otázku si kladie liberál, ak je konfrontovaný s vraždiacou luzou, Robespierrovým chladnokrvným terorom, masakrami vo Vendée a vôbec, celou tou ohavnosťou a hnusom revolúcie, ktorá napokon vyústila do celoeurópskej vojny. Liberáli na to nachádzajú veľmi jednoduchú odpoveď. „Nemôže to byť nesprávne!“ odseknú. „To len historické, spoločenské a ekonomické okolnosti a ľudské nedostatky nedovolili realizáciu tejto ušľachtilej idey! Stačí len trochu skorigovať okolnosti a pomocou trpezlivej, starostlivej a citlivej práce odstrániť spomínané ľudské nedostatky, a navždy zavládne pravda a láska.“

A ak by tou zmenou mala byť diktatúra proletariátu, führerprinzip alebo bodáková demokracia? Nech! A tá citlivá práca... Nie je to náhodou eufemizmus pre výsmech, útlak, teror, koncentráky a šibenice? No a čo! Treba predsa prevychovať ľudí, vstúpiť im „nové chápanie sveta“, pretože jedine tak docielime dobro. A dobro musí byť, hoci aj pozlotky!

VÝBEROVÁ TOLERANCIA

Úvaha o vzťahu podnecovateľov nenávisti k náboženstvám, špeciálne ku kresťanstvu, by si vyžadovala samostatný článok. Tu sa obvykle v celej nádhre vyfarbia všetci tí bojovníci za „právo na odlišný názor“. Je to pochopiteľné, pretože cirkev „trpí“ snád všetkými „neduhmi“ - je tradičná a konzervatívna a aby toho nebolo málo, tak tým, že spája svet živých a mŕtvych, dráždi chronologických snobov. Odmietanie ideológií vlastne bráni výstavbe všemožných nových svetových poriadkov a varuje pred chronickou ľudskou snahou vybudovať raj na zemi, hoci sa táto snaha nikdy nenaplnila a viedla v presný opak. Ateistická ľavica navyše musí ísť do konfliktu s cirkvou už len z princípu.

Je to až na smiech. Najprv sa teda dozvieme, že cirkev zničila všetky predkresťanské tradície. Vzápätí sa nám však hneď vsugeruje, že všetky cirkevné sviatky sú len rudimenty ukradnutého pohanického dedičstva. Inokedy zas nesie cirkev vinu za stratu celého antického kultúrneho dedičstva a všetkých starovekých znalostí. Pritom to bolo práve ona a nie barbarské kmene z dôb sťahovania národov, kto zachraňoval múdrosť dávnych vekov. A že sa nepodarilo zachrániť všetko? No, po prvé - neviem, kto dnes dokáže posúdiť, čo všetko bolo naozaj stratené. A po druhé - nie som si celkom istý, či staroveké kmene a národy, ktoré z ich sídiel vyhnal najčastejšie hlas alebo túžba po koristi, pachtili práve po filozofii. Väčšinu dochovaných spisov tohto obdobia písali filozofi (a to nielen kresťanskí!), a nie dobyvační králi. A nebolo by veľmi ťažké nájsť desiatky ďalších príkladov tohto nespravodlivého prístupu.

Všetky tieto zásluhy cirkvi sú síce úctyhodné, ale musíme si uvedomiť, že dôvod jej existencie je celkom iný. Cirkev je chrámom živého Boha a skrze Krista privádza padlé ľudstvo k spásu. Už samotné nepochopenie tohto účelu, pre ktorý cirkev vznikla, zákonite vedie k vzdoru voči nej a to aj u jednotlivcov, ktorí inak v nadprirodzenosť veria alebo sú rovno deistami. To však už odbočujeme.

TOLERANCIU K ROZVRATU

V čom vlastne vidím nebezpečenstvo popísaného trendu? Je to veľmi jednoduché. Nielen, že vytvára priestor pre vyložene chorobné javy - likviduje totiž všetky normy, a zároveň vyvoláva obrovskú neistotu v otázke budúcnosti: vari raz budeme žiť v štáte, kde bude tolerované úplne všetko? Svojou zvrátenou logikou tento trend ubližuje nezmernému množstvu nevinných a často aj celkom bezbranných obetí, napríklad k vraždeniu nenarodených detí skrývanému pod eufemizmom „právo ženy na ukončenie tehotenstva“. Následky tohto javu sú hrozivé už dnes a budúcnosť bude ešte desivejšia... Najzreteľnejší je však obrovský nárast intolerancie, paradoxne spôsobený práve touto otravnou agitáciou za stále väčšiu toleranciu, a to zvlášť vtedy, ak je táto agitácia spojená so stále výraznejším uprednostňovaním malých, ale hlasno kričiacich skupín obyvateľstva na úkor mlčiacej (a doposiaľ trpenej) väčšiny. Môže sa však stať, že nahromadená energia nespokojnosti sa raz uvoľní práve vo výbuchu občianskej vojny a bude na nás, nacionalistoch, aby sme sa pripomínanim toho, že v žilách nás všetkých koluje rovnaká krv, snažili zabrániť najhoršiemu - ak to vôbec bude v našich silách. Pretože je celkom možné, že do poslednej chvíle to budú práve nacionalisti (ktorým už z definície leží osud národa na srdci), koho obvinia z rozpútania nenávisti.

Ako takýto princíp šírenia nenávisti funguje v praxi, nám snád pomôže osvetliť citácia z vynikajúcej fantasy „Na ostrých čepelích“ od Miroslava Žambocha. Nevravím, že je to presne tá kniha, ktorú by mal pravoverný kresťan odporúčať a ani netvrdím, že jej hlavní hrdinovia, bezškru-pulózny žoldnier Koniáš a v bigamic-kom Led Kowalski, sú práve archeotypmi konzervatívov. Pretože však zažívajú s podnecovateľmi nenávisti bohatú a krvavú skúsenosť, dovoľm si ju sprostredkovať: „Bonsetti pracoval sám. Obchádzal farmárov, radil a rozkazoval... Rezka s úžasom zistila, že Bonsetti síce dokáže niekoľkými slovami primáť ku spolupráci ľudí, ktorí sa nemajú radi, ale namiesto toho, aby tým obrusoval hrany vzájomnej neznášanlivosti, zostávala po ňom ešte väčšia zášť a nenávisť... Uvedomila si, že Bonsetti používa dva rôzne jazyky súčasne. Slová, v kontraste s gestami a mimikou... Bonsetti síce na prvý pohľad nabádal farmárov na spoluprácu, ale išlo mu o niečo iné. Slovami povedal: 'Pomôžte im,' ale každý to pochopil v zmysle: Pomôžte tým hlupákom, kvôli ktorým ste uviazli v bahne... Podpichoval proti sebe nepriateľské rody a klany, ohováral jedných pred druhými, budil v ľuďoch dojem, že práve oni sú lepší než ostatní a podporoval nenávisť a hašteřivosť. Netušila, prečo to robí. Od Leda vedela, že Bonsetti je žoldnier, ktorý dostane výslužku, až keď karavána dosiahne svoj cieľ. Navyše jej ani nepripadlo, že by bol Bonsetti zlý. Bol prosto iba prázdny. Mala pocit, že sa tým všetkým iba zabáva a hrá podivnú, a zároveň veľmi nebezpečnú hru.“

A v rovnakej situácii sme sa ocitli aj my. Niektorá hrá s nami veľmi podivnú a nebezpečnú hru. Kým teda karavána nedosiahne svoj cieľ, radšej z Bonsettiho nespúšťajme oči.

ALEXANDR BÁTORA
Z www.ostrava-online.cz/tema/tema-nespoustejte-oci-z-bonsettiho
preložila Katarína Džunková

Návrh ústavného zákona na dlh pokladám za haváriu v logike riešenia problému. Priblížme si to s gramatickou chybou v slovenčine. Niektorí majú chybu a opraviť ju. Ale to znamená, že ten niektorí musí ovládať slovenskú gramatiku. Nemeč, ktorý nepozná našu gramatiku, ju neopraví. Tak akosi prišiel ktosi (nevie) k riešeniu nášho

nuka, teda najvýznamnejší finančný tok v ekonomike. Debordelizovali sme pojem peniaze. Ktosi vymyslel opcie, deriváty a swapy. Zanešvárili sa finančné toky. Aj v ekonomike zákon predpovedá budúcnosť.

Druhý zákon, a mali by ho poznať všetci poslanci a ministri, je o rovnováhe v ekonomike. Totiž

Prečo sa utiekať k ústavnému zákonu?

ekonomického problému s dlhom. Zdatní ekonómovia dobre poznajú ekonomické zákony, ktoré objavila ekonomická veda. Nevie, kto prišiel s návrhom ústavného zákona o dlhu. Iste to nebol zdatný ekonóm. Podobných skúseností vo svete je veľa a iste medzi nedokonalé rozhodnutia patria aj Maastrichtské kritériá. Máme ich a je tu kríza. Dlh má svoj obsah, má svoje druhy. Najskôr treba povedať, že ekonomická veda má jeho jednoducho definíciu. Túto požiadavku nespĺňajú definície Medzinárodného monetárneho fondu, OECD, či Svetovej banky.

S teraz navrhovaným ústavným zákonom predovšetkým malo nesúhlasit ministerstvo financií. Ale kto? Minister, ktorý 7.11.2011 opäť v televízii hovoril o rovných dani? Rovný môže byť povrch, rovná môže byť čiara alebo stena, ale daň nemôže byť rovná (môže byť krivá daň?). Má to byť p. Sulík, ktorý sa hrdí, že to on navrhol p. Miklošovi rovnú daň?

U nás aj jadrový fyzik navrhuje ekonomické termíny a pojmy. P. Mikál navrhol pojem super hrubá mzda. Všetci spomenutí nemajú zmysel pre precíznosť, lebo nie sú vedci, vedci ekonómia. Ekonómia, majstri svojho oboru, musia plniť iné kritériá ako sa kladú na kandidátov na povýšenie na rytiera. Kto nepozná pojem, ako môže poznať vedu, ktorej ten pojem patri? A ako môže riadiť systém, ktorý zobrazuje objekt (ekonomiku) a teda má využiť napr. spomenutý pojem. Byť ministrom, či predsedom strany to nie je iba zmocniť sa vlády. To treba vedieť. Spomenutí sa vyznačujú diletantským pojmami ekonomických vied. Buchholtz na s. 164 vo svojej knihe hovorí o intelektuálnych trpaslíkoch. To, že si Sinatra dal poistiť svoj hlas, a že si vysoko cení práva na svoje vysoké tóny, neznamená, že aj ekonomika si má žiadať ústavné zákony na dlh. M. Friedman, o ktorom sa J. K. Galbraith vyhadril, že je to možno najvplyvnejší ekonomický zjav druhej polovice dvadsiateho storočia definoval, čo je dlh a to na báze skúsenosti s veľkou krízou z roku 1929? Kto ju pozná zo súčasných vládnych ekonómov? Musím spomenutí aspoň dva zákony. Prvým zákonom, ktorého tvorcom je práve Friedman, je zákon o dopyte a ponuke peňazi, ktorý sa dá vyjadriť takto: ponuka peňazi sa rovná peňažnému multipliatoru krát monetárna báza. Nebudem ho vysvetľovať. Ale on bol halvnou príčinou vzniku krízy. Neustrážila sa po-

rozprávať iba o dlhu nemá zmysel. Musíme vidieť jeho jeho druhy a jeho pôvod. Z definície HDP vyjadrenej reláciou $Y = C + I + G + (X - M)$ a doplnenej reláciou $Y = C + S + T$, ľahko zistíme túto slávnú a u nás aj v EÚ zanedbávanú (neznáme) rovnicu rovnováhy: $(S - I) + (T - G) = (X - M)$. Ide o tri bilancie: bilanciu úspor a investícií, bilanciu rozpočtu vlády a bilanciu zahraničného obchodu. Uvedená rovnica mala v USA v roku 2006 tieto hrozivé hodnoty: $(-416) + (-349) = (-765)$ v biliónoch USD. Všetky tri sektory: súkromný, sektor vlády a aj sektor zahraničia mali dlhy. Prvý príznak krízy! A vieme aj aký druh, a kto ho mal. Iba z definície zbožňovanej a nedokonalaj miery známej ako HDP to nemôžeme zistiť. Za SR a krajiny EÚ platnosť spomenutých rovníc nedokážeme overiť. Prečo to politici neschvália, že to musí byť prvým princípom efektívneho fungovania ekonomiky? Ak by poznatky menovite spomenutí „ekonómia“ a aj poslanci mali, vedeli, kde by mali hľadať riešenia. Netrápila by ich legislatíva. Aký majú pohľad do útrov ekonomického systému SR? Slabý. Lekár si to nemôže dovoliť. Zložitý ekonomický pohyb v súčasnosti musí dostať zmysel. Ten sa stratil nástupom spoločností ako Goldman and Sachs, Lehman and Brothers a ľudí ako Soros a ďalší. Musia ho vrátiť iba ekonómia. Nie právnicki!

„Vzdelaní ekonómia (!) národné hospodárstvo perfektne vyhladia“ hovorí veľký ekonóm G. Buchholtz. „Mužov s pevnejšou páterou by som vyrezal aj z banánu“, hovorieval T. Roosevelt. Nič iné sa nedá povedať ani o našich politikoch.

V roku 1928 poslal veľkán Keynes W. Churchillovi svoj článok s trochu podťatým jazykom: „Milý pán minister financií! Aký sprostý menový zákon ste zaviedli.“ Nič sa ani dnes u nás nemenilo.

Záverom, potrebujeme zvýšiť ekonomické znalosti a debordelizovať finančné toky. Použil som termín, ktorý pokladám za rovnocenný termínu oslavovanej rovnice dane. Debordelizáciu finančných tokov potrebuje Slovensko aj EÚ. Riadiť rozumové úkony v riešení fungovania ekonomického systému môže iba ekonomická veda. Iba správnym uvažovaním prídeme k pravdivým záverom.

Prof. JAROSLAV HUSÁR

MOMENTKA VII.

(s Libyom a V. prikázaním)
Oslavovať vraždy! Akokoľvek
je to strašné, tak dnes sa to môže.
Niekedy sa hanbím, že som človek ...
Vraj, že si tam znova nebol, Bože?

KDE SME NECHALI ...

Srdcový kráľ tu zložil zbrane,
(vraj dávno to mal v osude)
a neví, čo sa stane,
čo bude, až tu nebude.

Aké je ľahké spustiť paže
a pokľaknúť si pod jarmo,
tak prečo láska nedokáže
brať svoje meno nadarmo?

Čas kričí, že mu nedovolia
vyliečiť rany, stále bolia,
des ako z Picassových skíc.

Na opustených, chladných poliach
srdce sa zvlieka zo šúpolia
uprostred padlých slnečníc.

ÚTRŽKY Z NOVEMBRA

1

O chvíľu sa čas nakloní
do kľukatého roku hada.
V korunách nahých jabloní
si márne prázdne hniezda hľadal.

Do podivného roku hada
sa deň za druhým vyleje.
Márne si prázdne hniezda hľadal,
vyťali staré aleje.

Deň za druhým sa vyleje,
čas padá ako plné vrece.
Vyťali dávne aleje,
v popole láska páli sviece.

2

Skúšaš sa vrátiť. Pomaly
učíš sa drobné kroky račie.
Slnko sa spúšťa z povaly,
čaká, kedy sa spúšťať začnem.

Učíš sa drobné kroky račie,
potichu cúvaš po lane.
Čakáš, kedy sa spúšťať začnem,
kedy si krídla polámem.

Pomaly cúvam po lane,
za mnou sa tvoj tieň pýta spätne,
kedy si krídla dolámem.
To radšej hore vyššie vzlietnem.

3

Tu hore šklbú sivé husi,
púšťam ti perie na vlasy.
Tu hore robia, čo sa musí -
za dobro dobré zápasí.

Púšťam ti perie na vlasy
a ty si myslíš, že to sneží,
za dobré pôjdeš zápasíť
a všetko skúsiš dvakrát prežiť.

Vážne si myslíš, že to sneží ...
Vločka za vločkou zhasína.
Tak radšej skúsiš všetko prežiť.
A zajtra bude Martina.

GABRIELA GRZNÁROVÁ

Útržky z novembra

OBYČAJNÝ JARNÝ DEŇ

Vidím ťa zo sna mäkko kráčať k máju,
len do vlasov ti sneží z čerešni
a nohy sa ti sotva zeme dotýkajú,
akoby takou cestou neprešli.

Boh skúša driemať v kôre stromov, práve
keď píše ďalší z krehkých príbehov.
Kráčaš a kroky obetuješ tráve.
Všetkým, čo išli dávno pred tebou.

Za dušu hlíny nové zrno prosí,
podvečer líha na vankúše z rosy,
slnko tlie ako uhlie v pahrebe.

Zdá sa, že tadiaľ kráča ešte ktosi.
Pozdraví, čaká - vraj sa chystá kosíť
sny, čo tam pôjdu dávno po tebe.

MATKE

Práve vtedy, keď si stála pri mne,
v chladnom ráne niečo rozbilo sa,
ako keď sa o zem triešti rosa.
Práve vtedy, keď si stála pri mne,
nebo bolo pokojné a zimné
a Láska tam tancovala bosá.

Práve vtedy, keď si stála pri mne,
všetko zlé a smutné rozbilo sa.

JEDEN DECEMBROVÝ**PODVEČER**

Dnes v (o tri čísla väčšom) nebi
vyčkáva súmrak na dary.
Tam možno niekto zabalí
aj tvoje večné - keby, keby,

a možno práve do balička
z belasých pár a mliečnych ciest.
Čo všetko sa dá z neba znieť,

tak neváhaj a chvíľu vyčkaj.
Záhradou blúdi slepá zima.
Keby si chcel, tak nechytí ma ...

Danajské dary bez záruky.
Súmrak ich ťahá po meste.
Hore dávajú po hviezde,
len ty máš večne prázdne ruky.

BEZMOCNOSŤ

Deň klopi oči, cíti, že ty
ponúkaš noci vlhké ústa.
Vo váze vädnú margaréty
i môj hlas - tiež tak náhle ustal.

Po nebi tiahne do prístavu
mesiac a zopár stálych hostí
a nás dvoch vedú na výstavu
ťažkých snov, tmy a bezmocnosti.

Skôr prejde ťava udom ihly,
než z tejto noci padne kameň.
Daj, aby sme sa tomu vyhli.
Aspoň na veky vekov. Amen.

(Autorka je víťazka 7. ročníka Jurinovej jesene)

Sama cesta k básni, s ktorou sa chcem podeliť, bola mojím dlhým kráčaním, veľkým objavovaním, očakávaním a túžbou.

Niekedy roku 1999 som sa stretol s pánom Jozefom Majerčíkom, skvelým tanečníkom a filmovým hercom. Veľmi som sa chcel s ním stretnúť. Poznal som ho z filmov. Postavy, ktoré stvárňoval, mi pripomínali mňa samého. Zišli sme sa v jednej z bratislavských kaviarní.

„Ach! Orava...! Bože môj... To bola krása, keď sme v Habovke nakrúcali Drevený chlieb!“

Zvlažil pery, snád' i ubolené srdce, červeným a pokračoval: „On sa vezie na saniach, ide domov, z hory, z roboty - na štedrý deň - a prepil celú výplatu... Prisadol si k nemu malý Ježiško a rozprávajú sa...“

„...Bože môj, to je krása...!“ - zaleskli sa mu oči...

Odvtedy ma Urbanov Drevený chlieb prenasledoval. Nasťahovala sa do mňa až neprekonateľná túžba spoznať ho. Nájsť, prečítať, uvidieť...!

Takmer po desiatich rokoch od nášho stretnutia sa mi dostala do rúk zvuková nahrávka tejto poviedky (novely), ktorú nádherne interpretoval Július Pántik a vzápätí aj filmová podoba z roku 1969 od Martina Ťapáka. Dodnes nemám jej text...

S bážňou a veľkým vnútorným napätím, či to bude to, čo som prežil pri počúvaní pána Majerčíka, začal som pozeráť „Drevený chlieb“...

Obrazy vianočných sviatkov striedajú obrazy lesa a roboty v ňom. Obrazy chlapcov - betlehemcov striedajú obrazy furmanov a drevorubačov. A do toho, ako ľahký, padajúci z neba i z korún stromov sneh, i ten, čo sa ako prach víri spod nôh chlapov, koní i betlehemcov, znejú krásne slová v mäkkom prednese Karola Machatu:

Príd', doba spásy! čakáme ťa zbožne - ich biedni vnuci - s citom zjateným, čakáme s hladným duše dychtením, čakáme v túžbach, jak len čakať možné!

...Jak len čakať možné...?!

V drine, lopote, vo svojej každodennej biede, ale vždy v túžbe po lepšom... Na myseľ nám iste najprv príde tento náš pozemský čas a náš časný život, ktorý sa akosi prirodzene staráme prežiť bez zvyšných námah, v primeranom pohodlí. Alebo sme zahľadení do tejto zeme a na nej drieme s cieľom, aby sa „aspoň naše deti mali lepšie“, dúfajúc, že i nám sa z toho niečo ujde...

no nedočkali sa ťa - navzdor tomu, že kajali sa horko, postili, potili krvou, rvali šat si, vlasy: zmučení, skleslí... Ó, z ich strastí domu vychádzajúcim na ich mohyly lkať, aspoň tým už blesni, doba spásy!

*Ale kde ťa nájdem!
Ty krása do slov zakovaná!
Ktorá ako z neba manna
padá na našu žití zeme púšť...?!*

PAVOL ONDRÍK

Príd', doba spásy...!

Denne otváram Hviezdoslava. Takto listujúc, pred pár dňami natrafil som na jeho báseň „Advent“! A čítam...

*Príd', doba spásy! Čakáme ťa zdávna,
jak otcovia ťa verne čakali,
ba praotcovia ešte žiadali
ťa, dúfajúci, že sa zjavíš slávna:*

I našiel som! Dočkal som sa!
Zazdalo sa mi, že režisér v spomenutom filme použil tieto verše len

na vyjadrenie sociálnej nespravodlivosti a túžby po vyslobodení sa spod jej jarma. Akoby len na vyjadrenie tej túžby, že prídu časy, kedy budeme mať všetkého dostatok a budeme spokojní a šťastní...

Prešlo času a aj sa zmenili. Veď žijeme už v XXI. storočí. Pominuli sa doby „hroznej driny“, ba aj čo si len zažiadaš - všetkého je hojnosť. (Ešte ak by tých peňazí.) Ale advent

Žijeme „mojžišovské“ časy. Putujeme po púšti tohto sveta so všetkým odporom, reptaním a nezaujmom o zem zasľúbenú v otravných až odporných sneňiach a spomienkach na „plné hrnce“.

*Vrah-diabol zajal postat': než ju zožne,
ty prvvi zhubu božským zmarením,
z rúk vyraz mu srp, skudli v sen a dym
úmysly vzteku, snahy cudzoložné;*

*jak hada potri bohatiera päťou,
jak chrobač rozšliap paríp kopytom,
jak saní zráňaj vypínavé hlavy:*

*nech pred tvojou sa skruší mocou svätou,
zvie: čo naň stupil tvojím úsvitom,
on sloboditeľ' ujarmených pravý!...*

Veľkosť a primárne povolanie človeka - jeho zmysel - ďaleko presahuje to, čo dáva svet, hoci aj s možnosťou bezmerne si z neho brať. Preto každá doba, každá generácia je vždy aktuálnym adventom. Čakanie na lepšie časy, to nie je čakanie na zmenu sociálnych pomerov, na viac bohatstva, na bezstarostnosť... Je to očakávanie najplnšieho naplnenia najhlbšieho princípu, ktorý nosíme v sebe, ktorý do nás ako kód - žiť, milovať a byť šťastný - vložil Boh.

*Príd', doba spásy! čakáme ťa súrne,
voláme, rumeň prudký na líci
a v rukách fakle, ako strážnici,
v tmu čiernu nimi zasvecujúc z túrne;*

*príd', ticho-tiško rozhrň nebo chmúrne,
káž blahozvestou zaplať dennici -
ba strhaj razom v divej víchrici
rmut všetok... obzor prečisť búro-búrne!*

Jozef Majerčík vo filme Drevený chlieb. Snímka: archív

Nevyjadril tak P. O. Hviezdoslav túžbu po druhom príchode Krista? Po „novom svete“?

On veľmi dobre poznal, čo to znamená „nespokojné je moje srdce, kým nespočinie v Tebe, Bože.“ (sv. Augustín)

*Brud zmy tvoj prúd,
lož vypud' tvoja metla...*

*Dost' trpela si zlobe, potupe,
dost' zhovievala rohatému bludu;
zleť žiarou, zapál' vozduch plný svetla
v znak: v pohanenej slávy chalupe,
že prišla na svet pravda môjho ľudu!*

Nemáme radi zmeny. A už vôbec nie tie duchovné.

Bojíme sa pravdy, lebo ona aj v nás odhaľuje klamárov a farizejov, bojíme sa čestnosti a statočnosti, lebo radi sa aspoň čas od času robíme lepšími v očiach tých druhých.

Preto je namieste i to povzbudenie, ktorým sa Hviezdoslav obracia priamo k nám. Nabáda nás, že niet dôvodu na strach, lebo spása človeka, jeho najväčšie dobro nemôžu z človeka pochádzať, ale iba od jeho pôvodcu, od Boha samého.

To je naše šťastie. Takto nachádzame spolu s ním zmysel a vysvetlenie i takého ťaživého fenoménu, akým je bolesť, utrpenie, najrozličnejšie - tela - ducha rany, ktoré „planú k ránu“...

*Príď... Aj ver', príde ona, požehnaná
spasenia doba! Prudko priletí,
prv, než sa nazdá rákoš v podsvetí,
než vzkypí mu z úst nová kliatba, hana.*

*Ó, netrať mysle, nerúť do zúfania
sa, krdle verných! Vid', rán zánety
ti vlastných planí, planú v ústrety
- s'ľa zore - zorám veľikého rána!*

„Závora pukne brány u východu“ - v tomto obraze môžeme vidieť zároveň to biblické posolstvo o ohlásenej spásy, ktorá prichádza od východu (Mt 2,9), i očakávanie parúzie - druhého Kristovho príchodu v sláve.

Ale aj to, ako Pavol Országh Hviezdoslav s nádejou hľadá na východné slovanské národy, ktoré duchovne obrodia svet...

*Závora pukne brány u východu,
z nej vlnot šľahne jasný, bohatý
a oblečie svet do novoty žitia...
Až prikryje Boh tedy, pozve k hodu:
bedlite, proste, pejúc roráty:
nech rosí z nebies milosť úrečitá!*

Príď teda, doba spásy!

Či to bude dnes v mojom srdci, či snád' zajtra v našom národe, a či azda až keď sa naplní čas...

Príď, doba spásy!

Čakáme ťa! Vrúcne ...!

Na vysokom vrchu stalo mesto; nevelké, ale pekné.

Biele domčeky sa dvíhali jeden pred druhým, akoby kráčali až na vrch, aby sa odtiaľ mohli pozrieť do doliny, do stepi.

Na oknách boli kvetináče s kvetmi a pred bránami hrali sa deti, krajšie než tie kvietky.

Keď ste sa blížili pustou a slnkom vyprahnutou stepou k mestečku, z diaľky vyzeralo ako prítlačivá fatamorgána.

Iba zelene tu bolo málo, ba aj na tých nezuživých stromoch a krikoch, ktoré tu a tam si vydobyli právo na život, ležal ako sneh biely vápenný prach.

Dážď tu bol zriedkavým javom a v celom meste bola iba jedna studňa.

V blankytné ráno a fialový večer s'ľa karavany putovali k nej ženy z celého mesta. Na hlavách niesli vysoké hlinené amfory, v bokoch sa rytmicky knísali. Okolo studne vytvárali pestrofarebný veniec, čakajú, kým príde na nich rad, rozprávajú sa medzi sebou.

Bolo treba dlho čakať, lebo voda tiekla pomaly, pomaličky z cyprusového žliabka, akoby sa snovala niť z neviditeľného kľbka - strieborná, tenučká.

Celé pokolenia takto čakali a naučili sa čakať. Zvykli si. A keď sa dočkali a načreli vody, niesli ju pozorne ako hojivý liek, ako najdrahšie víno.

Až raz tí, ktorí ta prišli, zdúpnali.

Žliabok bol suchý. Ani kvapka vody.

„Boh nás potrestal za naše hriechy, - povedali obyvatelia mesta, zanechali ho a odišli ďaleko do stepi hľadať si nové obydlie, novú vodu.

Odišli, zanechávajúc svoje príbytky, rodinnú svätosť, hroby predkov, lebo to všetko nemohli vziať so sebou.

Vybrali sa na dlhú a ďalekú púť, na stretnutie s novými príbehmi, na boj s cudzími plemenami. Odišli, lebo rodné mesto odmietlo im poskytnúť vodu. Medzi skalami si našli novú cestu a vybrali sa ňou, nevediac, do čích rúk sa dostanú...

Mesto osirelo...

Počul som o ňom, a keď som prechádzal stepou, dal som si tú námaľu a nazrel som ta.

Červené slnko sa vykotúľalo

na nevyspatý obzor, nečakalo, kým si naň step zvykne. Hádzalo jej do očí s'ľa vo vyhni horúci popol so žeravým uhlím svoju oslepujúcu žiaru a plápolajúcu páľavu.

BOHDAN LEPKYJ

Allegro patetico

Step mlčala a zvíjala sa od bolesti, jej pukliny a škáry boli čoraz hlbšie a širšie.

Celá step vyzerala ako od zúfalstva roztrhaný odev.

Na obzore sa vypínalo mesto ako obor v zlatej zbroji, lebo každý špic domu bol pozlátený jasom vychádzajúceho slnka a každý kameň sa blyšťal ako drahokam. Keď som vstúpil do mesta, slnko už bolo vysoko, domy hádzali na prázdne ulice dlhé tmavé tiene. Steny, okná, dvere, všetko bolo akoby posypané múkou; na všetkom ležal vápenný prach.

V oknách stali zabudnuté kvetináče, suché, bez kvetov. Pri bráne sa už nehrali deti... Zvuk mojich číziem sa ozýval krikľavo, akoby dom domu odovzdával nečakanú správu o tom, že ktosi prišiel.

Aj okná sa dívali na mňa začudovane, mysliac si, že sa vracia jeden z tých, ktorí opustili mesto.

Mesto pripomínalo veľkú nikomu nepotrebnú architektonickú múmiu, ktorá je len tak pohodená napospas času.

Dokonca aj jašteričky, ktoré už dávno nevideli človeka, schovali sa do svojich dier, len hady, skrútené do špirály, dívali sa na slnko a opájali sa ním. Vedeli, že človek ich nemá rád, bojí sa ich.

Túlal som sa ulicami a akoby vo sne na zákrute jednej z nich zbadal som vysokého starca so sivou, až po pás dlhou bradou.

V rukách držal hlinenú nádobu a druhou zohýnal kalíšky divých kvetov tak, ako keď matka striasa slzu z viáčok dieťaťa, striasal rosou do svojej nádoby.

Bol celkom sivý. Vyzeral ako prachom zasypané mesto.

Kráčal ticho a tak nečujne, akoby sa bál zobudiť bohaté spomienky, ktoré sa chveli v každom kúte.

Vyzeral ako zjavenie, ako tajomný príznak, ktorý každú chvíľu sa stratí, rozplynie sa ako dym.

Nevytratil sa.

Poklonil som sa mu a opýtal sa, čo porába.

- Nevidíš? Zbieram rosu, lebo niet vody.

Nevšimal si ma a ďalej pokračoval vo svojej práci.

- Nie je vám smutno a nebojíte sa, že ste tu tak sám?

- Nie som sám. Je tu celý môj život. Celý môj život.

- Porozprávajte mi ňom.

Smutne pokýval hlavou.

- Od nešťastia mi celkom stuhli ústa, nepokúšaj sa, aby som ich otváral, lebo hoci by som kričal do celej stepi, aj tak nevyslovím to, čo cítim. Nepýtaj sa ma, môj čas je drahocenný. Slnko vysuší rosu, choď odkiaľ si prišiel.

A ďalej sa skláňal nad každou rastlinou a pozorne striasal kvapky do hlinenej nádoby.

Tak tento starac miloval svoje rodné mesto.

*Z ukrajiničiny preložil
Ivan Jackanin*

Snímka: Ján Motulko

František Hečko
a Mária Jančová:
Denníky 1938 - 1960
Marečin PT,
Bratislava 2011, 503 strán

František Hečko bol prvým živým spisovateľom, s ktorým som sa stretol. V rodnej dedine sme mali potravné i úverné družstvo a môj otec mal nejakú funkciu v správnej rade úverného družstva. Raz, keď František Hečko prišiel robiť revíziu, prenocoval u nás. Keď ho otec priviedol, predstavil nám ho ako „pána revizora“ a dodal, že to je on, čo zostavuje kalendár Družstevná rodina a píše články do Roľníckych novín. Bolo mi asi desať rokov, ale ešte si viem živo predstaviť jeho usmiatu tvár s okuliarmi a doteraz mi ostáva v pamäti jeho obdivuhodný rozprávačsky talent. So zatajeným dychom sme počúvali veselé príhody a žarty, ktoré tak prirodzene a presvedčivo plynuli z jeho úst, že nimi úplne očaril celú našu veľkú rodinu. Bol to veľký a bohatý zážitok môjho detstva a zanechal vo mne trvalý dojem.

V roku 1954 som sa stretol s ním opäť, už ako emigrant v Austrálii. Nie s ním osobne, ale s jeho románom Drevná dedina, ktorý mi poslal priateľ z Nemecka. So záujmom som siahol po knihe, ktorá vtedy mala už povest' v celom socialistickom svete. Nechcelo sa mi veriť, že to napísal ten istý človek, ktorý ma kedysi tak upútal svojim rozprávaním a svojimi básňami. Kládol som si otázku: „Čo spôsobilo takú závažnú zmenu v jeho duši a postojoch?“ V štýle románu bolo ešte vidieť stopy pútavého rozprávača a talentovaného majstra slova, ale obsah bol opakom toho, čo by sa bolo čakalo od umelca, ktorý vyrastal na dedine a určite poznal ducha a zmysľanie slovenského roľníka. Básnik, ktorý kedysi nariekal nad sedliakom, ktorého exekútor pozbuje milovanej pôdy-živiteľky, sa zrazu stáva nástrojom propagandy a advokátom toho najstrašnejšieho exekútora, ktorý využíva všetku moc a násilné prostriedky aké len totalitný štát má k dispozícii, aby zbavil sedliaka toho, čo je mu po Bohu najdrahšie: jeho roľčiek, kravičiek, ba aj voza, pluhu; ktorý robí z neho břeša na vlastnej roli.

Odpoveď na túto otázku som čias-

točne našiel v denníkoch Františka Hečku, ktoré sa nedávno dostali na knižný trh (František Hečko a Mária Jančová: Denníky 1938 - 1960, Marečin PT, Bratislava 1911, 503 strán).

Hneď na začiatku treba povedať, že Denníky Františka Hečku a jeho manželky Márie Jančovej sú predovšetkým rodinnou kronikou. Autor ich začal písať v roku 1933. Okrem toho, že v nich registruje rodinné udalosti sú ony aj odzrkadlením jeho súkromného života, intímnych rozhovorov s jeho milovanou manželkou. Je to dialóg vzájomnej manželskej lásky, ktorá ostáva rovnako vrelá od

prvého bozku až po predčasnú smrť spisovateľa. V tomto manželstve Hečkovci môžu byť vzorom príkladného spolunajživania. Obdivuhodná je aj ich rodičovská láska k svojim trom deťom. Sú tam pasáže, ktoré nemožno čítať bez dojatia. Komentáre na súčasné dianie sú najmä spočiatku - zaznamenané len akoby doplnok, alebo historické pozadie.

V tomto príspevku však pôjde hlavne o tie časti denníka, ktoré sa týkajú kultúrnych a spoločenských udalostí, postojov Františka Hečku k osobám, s ktorými sa stýkal, alebo ktoré svojím postavením zasahovali do vývoja verejného života označili ho - jedni po dobrom, druhí po zlom.

V denníkoch Hečko umožňuje nazrieť do svojho súkromia. Obnažil svoje vnútro a vyjadruje svoje city, myšlienky a názory, ako sa ony menili v posledných dvoch desaťročiach jeho života. V roku 1938 sa prejavuje ako veriaci kresťan, roduverný Slovák, spisovateľ s hlbokým sociálnym cítením, zrastený s ľudom, z ktorého vyšiel. Stotožňuje sa s národným celkom, s jeho zápasom o dôstojný a plný národný život. Nijako neskrýva svoj obdiv Andreja Hlinku, v ktorom vidí stelesnenie boja za národné práva: „...zastávame sa Hlinkovej pravdy, preto že je čistá a rovná. Porovnáваме

navzájom programy, kritizujeme, a dosť prísne, a vždy najťažším znom z toho varu, ktorý vrie v národe, je len Hlinka. Starý, zodraný, spravodlivý, rovno kráčajúci. Preň je len jedno riešenie: národ, Slováci... Predvčerom boli sme na Devíne. V zástupe - tam na Devíne - najväčšiu slávu si vydobyl Hlinka. Stačí spomenúť jeho meno - a cyrilometodský národ kričí slepý a hluchý. Nevidí, necíti - len kričí na slávu. Darma sa namáhate, Hodža & comp., nebude z tej raží múka, kým to jedno-jediné meno z ľudu nevybledne:

FRANTIŠEK VNUK

Pozoruhodné denníky

Hlinka!“ (s. 24-25).

Keď v auguste 1938 Hlinka zomrel, Hečko si zaznačil do denníka: „Včera v noci umrel Andrej Hlinka. Zaniklo spomedzi živých najväčšie meno v národe, ktoré oslňovalo a dvíhalo slovenský náš ľud. Tak veľké, čisté a nedostížne, aké sa ešte pod Tarami s životom človeka nespojilo. Nie dub sa vyvalil, nie rieka dotiekla. Teplá slovenská duša vychladla, v kربة nám vyhaslo. Svetla a ohňa niet. Stavajte druhé Bradlo, slovenskí murári! Nech svieti do storočí našich, nech svedčí pred súdom dejín: koho dar nezviedol, hrozba nesklonila...“ (s. 26-27). Oddanosť k Hlinkovi prejavil Hečko aj tým, že sa vybral do Ružomberka na Hlinkov pohreb. V denníku sú dokonca dve básne venované Andrejovi Hlinkovi. (s. 28 a 33).

Prejavuje úprimnú radosť z vyhlásenia autonómie, žiali nad stratou južného Slovenska (s. 37) a vstupuje do Hlinkovej gardy („Ja v uniforme Hlinkovho gardistu sedím pri aparáte a načúvam dychu národa“, s. 38). Vyhláse-

nie slovenskej samostatnosti prijíma so zmiešanými pocitmi (s. 44), ale keď pozoruje vývoj situácie okolo nás, v rozhodnutí poslancov slovenského snemu vidí záchranu národa a chce, aby to tak videl celý svet: „...nech vidí každý, aký dar Boží dal nám Slovákom Pán Boh, keď nám dožičil Tisu, ktorý nás vyviedol z podobného nešťastia (aké postihlo Čechov v Protektoráte - FV)... do zavesetia. Len dejiny ukážu, čo tento človek dobrého pre Slovákov vykonal...“ (s. 53). A na inom mieste o tri roky neskoršie:

„K a ž d ý národ sám si musí n á j s ť svoju cestičku, po ktorej by mohol ísť čo najbezpečnejšie. L e b o vojna je v o j n a . Keď je v dedine po-

ziar, zhorí i nevinnému. Keď je povodeň, i spravodlivého zmetie. My Slováci - nekukajme, čo sa robí za plotom, a ako to kto posudzuje. Do toho nás nič. My budme radi, že máme svojho prezidenta, ktorý nás vyviedol z tohto všetkého čo poskusovali susedia bližší i ďalší. Budme mu povďační za rozum a cit slovenský. Keby nie on, i u nás by sa našlo pár horkokrvníkov, ktorí by radšej videli rozvrat a pozdvihnutie - lacné veci - ako príkaz zdravého rozumu. Malý národ - keď má „veľkého“ prezidenta, akého máme my - stáva sa cez jeho osobu veľkým svojou disciplínou a znášanosťou s osudom, ktorý kráča svetom a ktorý nám doteraz dožičil v pomerom pokoji prežiť už celé tri roky vo vlastnom svojom prostredí.“ (s. 109).

Výbuch povstania prežil Hečko na Orave, v rodisku svojej manželky. Jeho príbeh, zidealizovaný socialistickou históriou, vykresľuje Hečko ako očitý svedok celkom inak, ako napríklad Vladimír Čaplovič a Ľudovít Keliar v svojej brožúrke „Rozpo-

mienky na SNP na Orave (Dolný Kubín 1946). Dňa 15. sept. 1944 si Hečko zaznačil do denníka: „Predvčerom sa vojna na Orave skončila.“ Keď sa rozšírila správa, že Nemci sú už v Kubíne „od Podzámku sa šíril krik, po ceste k Pribišu bežalo ľudí po skupinách, ku hajovcu náhlili sa dievčatá z lekárne a medzi nimi i vojsko s plným výstrojom - a tak z krikom, chvatu a útekem sme sa dozvedeli, že Nemci sú v Kubíne. Potom až do večera bežali, šli, viezli sa, kryli a tratili sa vojaci, všetko domov, zháňali civilné šaty, takže o nejakom odpore ani reči, len preč, domov, skryť sa...“ Vracali sa domov aj zmobilizovaní vojaci i tí v prezenčnej službe. „Poprichodili až od Medzilaboriec, od Popradu, odvšelikadiaľ. Každý z nich vraví čosi inšie, ale všetci jednotne, že to bola hlúposť, že v Oravskom národnom výbore dirigovali ich nevojaci a ženy, že nebolo zbraní, ani ducha, ani dôstojníkov, teda ani disciplíny, sem rátajúc chlieb a stravu. Zle vyrátané, hlúpe, diletantské, umelé, sprosté.“ (s. 155).

V roku 1945 napísal Hečko do denníka veľmi málo. Zaznamenal iba toľko, že opúšťa prácu v Ústrednom družstve a vstupuje do služieb Matice slovenskej v Martine. (s. 145). V nasledujúcich dvoch rokoch bol denník opustený a Hečko sa k nemu vrátil až v roku 1948 so slovami: „Vítaj ty zanedbaná rodinná kronika! Skoro mi ani nenapadlo napísať do nej, čo je s nami, ako sa máme, kde sme a čo sme.“ (s. 174). Táto medzera v denníku je nakoľaj poľutovania hodná, pretože nemáme nijaký autentický záznam o procese premeny, ktorou autor prechádzal, keď z kresťanského nacionalistu a individualistu sa stáva prívržencem („služobník“, s. 175) ideológie, v ktorej kresťanstvo, individualizmus a nacionalizmus sú smrteľnými hriechami.

Pasívne postavenie „služobníka“ prijíma Hečko s rezignáciou (26. júla 1948): „Dnes mi povedal Bodenek, čo všetko žiada Dr. Varga z Povereníctva informácií mať v (Matičnom) kalendári - aby dali Matici slovenskej papier naň. Čakal odo mňa priek, bol až nešťastný, že som sa neprotivil!

(Pokračovanie na 10. str.)

František Hečko a Mária Jančová s dcérou Magdou

K niektorým aspektom vývoja spisovnej slovenčiny

Minulý rok 2010 vyšla vo vydavateľstve Perfekt kniha docenta PhDr. Ivana Mrvu CSc. „Slovensko a Slováci v 2. polovici 19. storočia“. Ide o mimoriadne cennú historickú prácu o významnom úseku našich dejín. Autor si vzal za cieľ spracovať historický materiál v duchu hesla rímskeho historika Cornelia Tacita - bez hnevu a zaujatosti -, čo sa mu podľa mňa aj podarilo. Tým, že sa podujal spracovať len kratší úsek dejín mohol svoj text obohatiť o mnohé faktografické údaje a ilustrácie. Ide o polstoročie bohaté na historické udalosti, ktoré zohrali vo vývoji slovenského národa významnú úlohu. Obdobie je rozčlenené do troch etáp, v ktorých sú samostatné kapitoly zoradené časovo a podľa významu dejinných udalostí. Opis udalostí je vecný podaný kultivovaným jazykom, ktorý upúta čitateľa. Autor prináša nové pohľady na víťazstvá i prehry, kde sa nevyhol ani sporom, ktoré sú sprievodným javom každého vývoja. Kapitola „Zápas o charakter jazyka. Roztržka v slovenskom tábore“ ma zaujala natoľko, že chcem stručne poukázať na niektoré aspekty vývoja spisovnej slovenčiny, o ktorých sa píše v odbornej literatúre.

Vývoj jazyka je trvalý kontinuálny proces. Možno povedať, že o prvú kodifikáciu jazyka našich predkov staroslovenčiny sa zaslúžili sv. Cyril a Metod, ktorí nám priniesli písmo - hlaholiku, napísali v nej biblické knihy a po ich predložení pápežovi bola staroslovenčina vyhlásená za štvrtý liturgický jazyk Katolíckej cirkvi. Po rozpade Veľkej Moravy a začlenení Slovenska do Uhorského kráľovstva staroslovenčinu v písomníctve postupne nahradila latinčina. Hovorová reč ostala, ďalej sa vyvíjala, ale spomalene a v ťažkých podmienkach. Po 14. storočí začína ústup latinčiny a nastáva príklon k češtine. V 16. storočí sa v písomnostiach začína už používať aj slovenský jazyk (Jozef Ignác Bajza). Vedomý odklon od používania češtiny znamenal kodifikovanie spisovného a literárneho jazyka vydaním kolektívneho diela bratislavských katolíckych seminaristov pod vedením Antona Bernoláka Filologicko-kritická rozprava o písmeňach Slovákov (Disertatio philologico-critica de Litteris Slavorum) v roku 1787. Podnietil to osvietený panovník Jozef II. pri návšteve Generálneho seminára a legislatívne jeho dekrét o používaní národných jazykov z roku 1876. Následne vydal Bernolák Slovenskú gramatiku (1790), Etymológiu slovenských slov (1791) a kodifikáciu dovŕšil veľkým šesťväzovým slovníkom - Slowár Slowenský, Česko, Latínsko, Nemecko, Uhoský -, ktorý vyšiel po jeho smrti v rokoch 1825-1827. Základom bernolákovskej kodifikácie bola kultúrna západoslovenčina s istými prvkami stredoslovenských nárečí na fonetickom princípe. Bernoláková slovenčina dosiahla svoj vrchol v básnickom diele Jána Hollého, v jeho prekladoch antickej poézie, ale hlavne v jeho eposoch Svätopluk (1833) a Cyrilo-Methodiada (1835), v ktorých poukázal na slávnú minulosť Slovákov. Bola nevyhnutnou fázou vo vývoji spisovného jazyka Slovákov. Uzákonená spisovná slovenčina a dielo Hollého upevňovali národné povedomie nielen bernolákovcov, ale aj štúrovcov. O vý-

zname a diele A. Bernoláka písali mnohí publicisti a veľmi hodnotnou bola aj vedecká konferencia našich popredných filologov v roku 2007, z ktorej bol vydaný zborník Anton Bernolák - bernolákovci - bernolákovská epocha; Slováci, píšete po slovensky! Tu máte slovo moje o reči vašej (Bratislava 2007).

Zápas o národné a sociálne práva bol sprevádzaný s vývojom spisovnej slovenčiny. Slovenskí katolíci používali Bernolákovu slovenčinu a evanjelici, ktorí sa držali biblickej češtiny, bernolákovu slovenčinu neuznávali. Vznikali z toho spory, ktoré sa podujala riešiť mladá revolučná generácia štúrovcov na čele s Ľudovítom Štúrom. K ich revolučnosti prispeli aj národnobuditeľské eposy Jána Hollého, s ktorými ich oboznámil Hollého rodnák, katolícky kňaz, ľudovčovník pracovník, mecén a organizátor slovenského národného obrodzenia Jozef Ščasný (1813 - 1889). Prvá kaplanka Ščasného po teologických štúdiách v roku 1936 bola v Uhrovci. Tam sa zoznámil s bratmi Karolom (25 r.) a Ľudovítom Štúrom (21 r.), ktorý bol po štúdiách na evanj. lýceu. Vzniklo medzi nimi priateľstvo na celý život. V bohatej knižnici J. Ščasného nachádzali diela Hollého, niektoré ešte v rukopise. Často hovorili o zlom postavení ľudu a slovenskej kultúry. Mária Hlavatá v svojom príspevku v spomínanom zborníku z r. 2007 napísala: „Vrcholným plodom zoznamenia Ľudovíta Štúra s Jozefom Ščasným bolo historické preorientovanie Štúra od českej rečovej orientácie k slovenskej.“ (s. 108) V roku 1838 odišiel Štúr na vysokoškolské štúdiá do Nemecka, na univerzitu v Halle. Po ich ukončení sa v r. 1840 vrátil do Bratislavy. Stal sa spoluredaktorom Palkovičovho časopisu Tatranka, súkromne vyučoval a v r. 1841 začal prednášať na ev. lýceu gramatiku a slovanské dejiny. Proti maďarizácii uverejnil spis Starý a nový vek Slováku. Mladí vzdelanci v tom čase prišli s myšlienkou prijať takú formu spisovnej reči, ktorá by bola živá, perspektívna a ktorá by národ zjednocovala a reprezentovala jeho svojbytnosť. Za takúto reč pokladali súdobí kultivovaní stredoslovenčini. Tá sa im zdala najviac rozšírená, prijateľná väčšine Slovákov, a teda schopná zjednocovať a reprezentovať národnú svojbytnosť. Jej podoba bola už verejnosti známa najmä z Kollárovoho diela Narodnie zpiewanky (1834). Na zavedenie novej spisovnej slovenčiny sa neoficiálne dohodli E. Štúr, J. M. Hurban, M. M. Hodža 14. februára 1843 na porade v Hlbokom, s čím v júni oboznámili J. Hollého na Dobrej Vode. Oficiálne to schválili na prvom zasadaní Tatranky v Martine 26.-28. augusta 1844. Štúr toto rozhodnutie zdôvodnil v diele Nárečia slovensko a potreba písania v tomto nárečí (1846) a kodifikačné pravidlá - gramatiku podal v spise Nauka reči slovenskej (1846). Štúrova spisovná slovenčina, hlavne gramatika, narazila na odpor. Proti boli stúpenci Kollára a Šafarika tzv. staroslováci, ktorí boli zástancovia poslovenčenej češtiny, ale aj niektorí štúrovci, predovšetkým M. M. Hodža, ktorý ju pokladal za „zbavenú slovanstva“. Na jej reformu sa podujal mladý katolícky kňaz, kaplán v Banskej Hodruši, Martin Hatala. V roku 1850 vydal

Gramatiku slovenského jazyka v porovnaní s najbližším českým (Gramatica linguae slovenicae collatae cum proxime coguata bohemica). V októbri 1851 sa zišli na porade E. Štúr, J. M. Hurban, M. M. Hodža, A. Radlinský, J. Palárik a Š. Závodník a dohodli sa na jednotnom pravopise podľa Hatalovej gramatiky, ktorá doplnená o Hodžove pripomienky vyšla v r. 1852 pod názvom Krátka mluvnica slovenská. Tým sa uskutočnila tzv. hodžovská - hatalovská reforma, ktorá nahradila Štúrov fonetický pravopis za historicko etymologický. Hatala r. 1857 vydal Srovnávaciu mluvnicu jazyka českého a slovenského, ktorá bola schválená ako učebnica pre školy a r. 1864-65 vypracoval dvojdielnu Mluvnicu jazyka slovenského, kde najoriginálnejšia je náuka o vete a vetných členoch - syntax. Niektoré otázky však ostali nedoriešené. Takzvané rakúsko-maďarské vyrovnanie v roku 1867 malo negatívny vplyv na ďalší rozvoj spisovnej slovenčiny. Prišlo k nedodržiavaniu pravopisných pravidiel a nadmiernemu používaniu ruzizmov, čo kritizoval Samuel Czambel. Nastalo nové obdobie vývinu spisovnej slovenčiny, nazývané obdobím martinského spisovného úzu (1887-1919). Czambel vydal spisy Príspevky k dejinám jazyka slovenského (1887) a Slovenský pravopis (1890). V pravopise sa zastával etymologického princípu a svoju kodifikáciu i normu v podobe pravidiel zhrnul v príručke Rukoväť spisovnej reči slovenskej (1902). Po obnovení Matice slovenskej (1919) prišlo k úprave spisovnej slovenčiny podľa tzv. maticného úzu, ktorú začal Jozef Škultéty vydaním Rukoväti (1919), čo bola úprava Czambelovej kodifikácie. Ako učebnica oficiálne bola schválená gramatika J. Damborského Krátka mluvnica slovenská so zvláštnym zreteľom na pravopis (1927). Po vzniku Č-SR prišlo k ústavnému presadzovaniu neexistujúceho národa československého a počesťovaniu slovenčiny. Václav Vážny s podporou pražskej vlády vydal v r. 1931 Pravidlá slovenského pravopisu (PSP), proti ktorým sa postavila takmer celá slovenská kultúrna verejnosť bez ohľadu na politickú, či profesijnú príslušnosť. Na valnom zhromaždení MS 12.5.1932 za účasti H. Barteka, M. Rázusa, J. C. Hronského, A. Hlinku ich jednomyselne odmietli. Nové pravidlá spracoval H. Bartek r. 1939, ktoré však neboli schválené. Vyšli v r. 1940 po vzniku Slovenskej republiky, ale bez niektorých pravopisných zmien, ktoré navrhol Bartek. Pomerne výraznú reformu priniesli PSP z roku 1953, ktoré v roku 1970 nahradila Príručka slovenského pravopisu. V roku 1991 vyšli nové PSP a posledné sú z roku 2000.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

Ivan Mrva: Slovensko a Slováci v 2. polovici 19. storočia (2010);
Bernoláková spoločnosť: Anton Bernolák - bernolákovci - bernolákovská epocha - zborník z konferencie (2007);
R. Krajčovič: Stručný prehľad dejín slovenčiny (článok na internete, 2011);
Fraňo Ruttkay: Ľudovít Štúr (1815 -1856), (Obzor 1971)

STANISLAV MÁJEK

Pravidelne pri príležitosti vzniku prvej Česko-Slovenskej republiky (ako na potvoru stále nám tu tvrdia, že 28. októbra 1918 vznikla Česko-slovenská republika, čo je vyslovená lož. Roku 1918 vznikla Česko-Slovenská republika a pod týmto menom ju aj medzinárodné spoločenstvo - mocnosti Dohody - ako spoločný štát národa Čiech, Moravy

by tomuto dátumu niekto venoval v médiách špeciálnu pozornosť, pritom v slovenských dejinách je určite významnejší ako 28. október). Ale to by nebolo podstatné, keby prvá ČSR splnila to, čo Slováci od nej očakávali, keď v boji za jej vytvorenie obetovali nielen svoje peniaze, ale aj životy. Namiesto bratského zväzku dvoch národov sa z nej objek-

Nevyt'ahujte nebožtíka z truhly

a Sliezska a národa Slovenska uznali; Československou sa stala až prijatím Ústavy vo februári 1920, ale pražská vláda nikdy nepovažovala za potrebné (!?) požiadať medzinárodné spoločenstvo o uznanie tejto skutočnosti a presadila to na medzinárodnej úrovni via facti až r. 1924) sa určité médiá predhávajú v morfondírovaní, že v Českej republike je 28. október štátnym sviatkom a u nás nie je. Ako keby Slováci páchali nejaký zločin na svojej minulosti, keď vyhlásenie Česko-Slovenskej republiky 28. októbra 1918 nemajú medzi svojimi štátnymi sviatkami. Akosi pritom neberú na vedomie, že žiaden slovenský orgán nespĺnomocnil Český národný výbor na konanie v ich mene a pre Slovensko začala republika existovať, až keď sa k nej Martinskou deklaráciou 30. októbra 1918 prihlásili.

Česi nikdy vnútorne nechápali 28. október 1918 ako vznik novej štátnosti, ale ako obnovu historickej českej štátnosti, rozviazanej cca pred 300 rokmi Habsburgovcami, rozšírenej o Slovensko. Je na to tisíce svedectiev a najvýrečnejšie o tom hovorí, že vždy Česko-Slovensko delili na „historické země“ a Slovensko, teda nič, čo je substanciou „československej“ štátnosti, a nič, čo je k tejto substancii pripojené. Vznik Česko-Slovenskej republiky a jej existencia v medzivojnovom období bol vrcholom mocenského postavenia českého národa v modernej dobe, lebo pod kontrolu Prahy sa dostali nielen „historické krajiny“, ale aj Slovensko a Podkarpatská Rus. Od dávnych čias českých kráľov to bolo druhé najúspešnejšie obdobie českého národa v jeho tisícročnej histórii. Všetky ďalšie štátoprávne zmeny od r. 1918 (Mníchov 1938, Žilinská dohoda 1938, protektorát 1939, i oslobodenie r. 1945 a ústavný zákon o federalizácii 1968) len obmedzovali a okrasovali mocenskú sféru Prahy. Aj utvorenie samostatnej Českej republiky r. 1993 pre Čechov neznamenal vznik novej kvality, len stratu priamej kontroly Slovenska. Nebolo to teda nič, čo by malo byť z ich strany predmetom nejakého zvláštného jasanja. Preto je absolútne prirodzené, že za svoj štátny sviatok, pripomínajúci vznik ich novodobého štátu, si Česi vybrali 28. október, ktorý v českej histórii posledných sto rokov bol absolútnym vrcholom!

Pozrime sa však na 28. október 1818 zo slovenského pohľadu. Bol hlúposťou popierať význam prvej republiky pre moderné dejiny Slovenska. Skutočne znamenala veľa a jej, síce obmedzený, ale predsa demokratický systém umožnil Slovákom dohnať straty v národnom konštituovaní zapríčinené násilnou maďarizáciou. Ale bola prvá ČSR skutočne tým, za čo prelievali krv slovenskí dobrovoľníci v légiách, na čo vyzbierali slovenskí krajanovia v USA obrovskú sumu peňazí a za čo zomrel M. R. Štefánik? O 28. októbri na Slovensku nikto ani nechyroval, nieto že by na to dal nejaký súhlas. K spoločnému štátu s Čechmi sa prihlásili legitími zástupcovia Slovákov až 30. októbra 1918 (nevšimol som si, že

tívne stal veľkočeský štát, kde Slováci opäť - síce v nepomerne lepších podmienkach - museli bojovať za uznanie svojich národných práv. Rozbitie republiky r. 1938 - 1939 bolo síce primárne zapríčinené vonkajším tlakom, ale opustenie tohto štátu zo strany Slovákov po skúsenostiach z dvadsaťročného predchádzajúceho vývinu bolo plne legitímne. Slovenské národné ambície nenaplnila ako prvá republika, tak ani na sovietskych bodádoch obnovená povojnová republika. Tá veľmi rýchlo zlikvidovala aj pokus politických reprezentantov SNP o naplnenie tých ideálov v obnovenom štáte, ktoré stáli pri jeho vzniku roku 1918. Skutočné naplnenie ideálov Štúra, Hurbana, Hodžu, Daxnera, Francisciho...sa udialo až v obnovennej slovenskej štátnosti 1. januára 1993. Preto akékoľvek úvahy o zaradenie vzniku prvej ČSR ako ďalšieho štátneho sviatku Slovenskej republiky považujem za scestné, dokonca v rozpore s existenciou súčasnej Slovenskej republiky, ktorá vznikla popretím česko-slovenského štátu (na rozdiel o Českej republiky, ktorá je tou istou obnovenou českou štátnosťou, avšak zmenšenou a Podkarpatskú Rus a Slovensko).

Celé okiadanie zaniknutého štátu by mi neprekážalo, keby nebolo spojené s javmi, ktoré iritujú. Napr. v rámci zavedenia duálneho televízneho vysielania sa vysielacích licencií u nás zmocnili zahraniční majitelia. V globálnom svete to asi ani ináč nemohlo byť a v princípe by som proti tomu ani nenamietal, keby si tieto televízne spoločnosti robili svoju robotu korektné voči hostiteľskému štátu (v našom prípade SR, nezávislej už temer 19 rokov). Oni nám však namiesto korektnosti neustále vykopávajú nebožtíka, ktorý by už dávno mal pokojne odpocívať na večnosti. Veď ako ináč možno chápať rôzne súťaže, kde sa používa Česko Slovensko bez spojky a sloveso je v jednotnom čísle? Vôbec nie som proti tomu, aby naše talenty súťažili v jednom programe s českými. Dokonca by ma nerušilo, keby boli obdobné súťaže s Maďarmi. Ale ruší ma eliminácia dvoch subjektov v tejto súťaži rovnako, ako keby mi niekto ponúkal slovensko-maďarskú súťaž pod názvom Uhorsko má superstar.

Keďže podľa mojich vedomostí v týchto televíznych spoločnostiach nie je zastúpený slovenský alebo český kapitál, zrejme v medzinárodných finančných kruhoch asi existujú zoskupenia, ktorým stále nezávislá Slovenská republika trčí v krku ako kosť. Ináč si neviem vysvetliť, prečo je v týchto súťažiach zamiešaná skutočnosť, že ide o súťaž medzinárodnú (v dvoch štátoch a medzi dvoma národmi). Sú mi potom podozrivé aj všetky konania, ktoré smerujú k zavedeniu 28. októbra ako štátneho sviatku Slovenskej republiky, keď to už toľkokrát bolo odmietnuté. Najmä, keď s tými návrhmi prichádzajú stále tí, ktorí si často nevedia spomenúť, ako sa to ten náš štát volá oficiálne i v skrátenej podobe.

ANTON HRNKO

(Pokračovanie z 8. strany)

A mne, povie pravdu, tak akosi nezáleží, čo v kalendári bude, či papier dajú alebo nedajú, či materiál prezrú alebo nie - že sa až divím, kde je moja bývalá nedotklivosť, kde je zásada o slobode slova! Chcete, čo chcete, spravím, a dobre spravím, lebo - slúžim! Stal som sa konečne - služobníkom. (s. 175).

V roku 1948 vyšiel jeho román „Červené víno“, na ktorom pracoval od roku 1943. Román v svojom prvom vydaní (zdôrazňujem: v prvom; pretože ďalšie vydania sú už poznačené znamením doby, veľa je v nich pridaného, vynechaného a prepísaného) predstavuje jedno z vrcholných diel slovenskej prózy v 20. storočí. Ale trápi ho predtucha, či vyhoví vkusu súčasných držiteľov moci. S obavami sa vyznáva: „Napísal som román. Kopu papiera som naň použil, a ešte väčšiu kopu som pri písaní znivočil. A teraz sa bojím, že ma tým románom praštía po hlave. Mám také zmiešané pocity, ako ešte nikdy, keď som niečo napísal. Vždy som sa tešil - keď mi vychodili zbierky veršov - ako omráčim náš slovenský svet, aký rozruch - smerom ku sláve a vážnosti - urobím. Neurobil som, pravdaže, nič, čo by stálo za reč. Teraz, po najväčšej robote, nič nečakám. Môžem sa skoro zadušovať, že skoro nič. Ba bojím sa zlého. O nejakej žiadostivosti, čo sa týka slávy, ani reči. Nie že by som sa hneval, keby sa mi niečo také prihodilo. To nie. Ale nerátam s takými možnosťami. A je mi to jedno.“ (s. 174-175).

Nebolo treba sa obávať. Hečkova konverzia ku komunizmu bola úprimná. Ochotne a dôsledne si osvojil dogmy novej viery a vedel pochopiť, čo sa od neho ako spisovateľa vyžaduje. Napísal román Drevená dedina, v ktorom dokonale vyhovelo požiadavkám socialistického realizmu. Literárna kritika hodnotila román ako „veľkú udalosť v československej literatúre“ (s. 201) a autor sa dostal z okraja slovenskej literatúry do jej stredu. Nuž a to vzbudilo veľkú žiarlivosť u spisovateľov, ktorých Hečkov úspech zatienil a obral o popredné postavenie.

Hečko ako spisovateľ mal pred svojimi súdruhmi od pera dve veľké výhody. Dokonale poznal dedinské prostredie i mentalitu dedinského človeka, takže si nič nemusel vymýšľať, ani ísť medzi pracujúcich a tam sa učiť. A na rozdiel od „oportunistov“ (neskorších „vrtichovostov“), úprimne veril v komunizmus a nemusel sa siliť do pózy oddaného člena „rodnej strany“. A preto vedel vykresliť postavy, ktoré boli síce schematické, ale hovorili a konali presvedčivo; vedel vytvoriť prostredie svojho románu, ktoré bolo síce skreslené, ale ešte stále malo výrazné črty skutočnosti. V tom ležal krátky ale priam senzáčný úspech Drevenej dediny. Počas svojej podenkovkej slávy vychádzala v jednom vydaní za druhým, prekladala sa do cudzích jazykov, bola sfilmovaná, vysielali ju rozhlasom, konali sa o nej besedy a konferencie a keby bolo stalinské obdobie trvalo o päť rokov dlhšie iste by bola aj libretom pre operu. Hečko sa stal laureátom štátnej ceny, čo iba zvýšilo žiarlivosť jeho kolegov. Cítil veľmi intenzívne a zanevrel na svoje okolie. Má podozrenie, že mu každý závidí. Medzitým - v roku 1953 - sa presťahoval z Martina do Bratislavy.

Ale do toho prišla Stalinova smrť (v marci 1953) a krátko po nej tzv. obdobie odmäku. Došlo k čiastočnému uvoľneniu ideologického dozoru nad umeleckou tvorbou. Odrazilo sa to aj v radoch slovenskej spisovateľskej

Pozoruhodné denníky

obce. Začína sa kritizovať schematismus a ako vždy, útok sa sústredil na to, čo vyčnievalo najvyššie - na Hečkovu Drevenú dedinu. Dominik Tarkar v Kultúrnom živote (č. 47/1955) o Drevenej dedine napísal, že „je výrazom naivného mysliteľa... je vo svojom základe, v koncepcii, omyl, typický omyl našej súčasnej prózy... A napokon tento spisovateľ vystupoval ako učiteľ slovenských spisovateľov“. Básnik Ján Kostra mu dôverne „medi rečami povedal, že útok proti mne a môjmu dielu spravili traja v dohovore: Dominik Tarkar, Vladimír Mináč a Ctibor Štítnický. Za tým účelom sa zišli všetci v čiernych šatách v Mináčovom dome. Štítnický to uverejnil“ (v Kultúrnom živote - FV). A Hečko so sklamaním dodáva: „A Janko Kostra o všetkom vedel, nepovedal nie, a ani slovom sa nezastal svojho „druha v boji“. (s. 335).

Potom prišiel XX. zjazd Komunistickej strany ZSSR (február 1956), s odhalením Stalinových zločinov a zjazd českých a slovenských spisovateľov (22. - 29. apríla 1956). Politické následky XX. zjazdu spôsobili rozruch vo všetkých ľudových demokratiách a viedli k nepokojom v Berlíne a v Poľsku a vyvrcholili revolúciou v Maďarsku.

Spisovateľský zjazd mal búrlivý priebeh. Hečko na zjazd nešiel, ale pozorne sledoval, čo sa tam deje. Svoju neprítomnosť ospravedlňuje sám sebe v denníku: „...sedím doma. Natolko sa síce cítim pri sebe, že by som mohol ísť, ale nemôžem, lebo by ma tak zapriahli, že by to nestálo za to. A bez toho by nebolo, aby som si tam svoje nepovedal: Tarkarovi, že je bezcharakterný, Mináčovi a Matuškoví, že sú cynici, Štítnickému, že je Machiavelli, patronát že bol zbytočný, spisovatelia že o ľud nestoja, socializmus že by predali za drevený grajciar...“ (s. 340).

Po spisovateľskom zjazde nastalo „triedenie duchov“. V kritike omylov vynikol žiarlivý Hečko protivník Dominik Tarkar („záškodnícky Tarkar“, s. 344). Vystupoval na zhromaždeniach, zjazdoch a časopisecky vychádzalo jeho spisovateľské vyznanie Démon súhlasu. Hečko mu vyčíta: „Kritizuješ? Ale druhých, ktorých si prv chválil. Robíš sebakritiku? Hej, ale kolektívne: nepovieš: ja som bol zbabelec, ale my sme boli zbabeľci! Tak je to bezbolestné. Tak to robí „štátny spisovateľ“ Dominik Tarkar.“ (s. 346). S trpkosťou v srdci poznamenáva: „Dačo robiť musia títo bývalí „inžinieri ľudských duší“ a terajší „nositelia svedomia národa“... títo ľudkovia (temer všetci pôvodu ixypsilon k tomu) držali sa len a len výhradne Stalinových výrokov, z ktorých, pravda, veľa bolo dobrých. Ale keď Stalin padol, vzdali sa ho po krátkom akoby padnutí na chrbtovú kosť - celého. A visia vo vzduchu. Triedenie duchov pokračuje. Už dávnejšie sa síce vedelo, kam ktorý zaletí, a zaletel presne ta - čiže k meštiakom. V tom sú zaratani aj duchovia, čo poletujú z miesta na miesto. Nuž, kto nezrástol s ničím tak málo vznešeným (v zmysle ideovosti) ako je ľud tejto krajiny, ktorá sa menuje Slovensko (mnohí veru po slovensky ledva lámu!), stratil pôdu pod nohami. A ešte ani veľmi

svetom netriaslo. Môžu prísť a pravdepodobne prídu väčšie zemetrasenia, pán Adenauer sa nadarmo nehrá na vojačikov, čo bude robiť potom všeliko z „nositeľov svedomia národa“, taký Tarkar, Kupec, Chorváth, Žáry, Špitzer a tak ďalej? Možno sa vyskytne iná, ak už nie individuálna, tak kolektívna autorita, a zase sa kdekto skryje pod jej teplé krídla. A robotník spolu s roľníkom ďalej bude hrbiť chrbát a potiť sa, aby sa kdekto dobre viedlo.“ (s. 367)

V septembri 1956 sa od komunizmu odklonila už väčšina spisovateľov. Hečkova manželka zaznamenala: „Spisovateľom sa zhnusila úloha paholkov komunizmu. Každá neverná služba sa raz zhnusí. Ako vidieť, verne im slúžili len náš tata, Lazarová, Krno, Plávka. Dvaja sedliaci a dvaja vypočítavci.“ (s. 369).

V Bratislave Hečko nenachádzal uspokojenie. Bohémsky život spisovateľov a pomery v Zväze slovenských spisovateľov (ktorému bol predsedom v rokoch 1954-1956) nijako nevyhovovali jeho povahe. V denníkových záznamoch je voči svojim spisovateľským kolegom je veľmi kritický. Vyčíta im vierolomnosť, opilstvo, manželskú neveru, zanedbávanie rodiny, prevracanie kabátov... a veľmi zriedka napíše o niektorom z nich pekné a uznávané slovo. Ako by mal komplex, že všetci sú proti nemu. Stále viac sa uťahuje do súkromia a útechu nachádza iba v kruhu svojej rodiny a literárnej práci.

V roku 1956 vyšli jeho Fejtóny, výber z jeho časopiseckej tvorby. Literárna obec prijala dielo s rozpakmi a nechýbala ani negatívna kritika. Hečko si zaznamenal: „V Slovenských pohľadoch napísal akýsi Števec, že moje Fejtóny nemali vôbec vyjsť, že čitateľ si to nepraje, a mňa to akosi vôbec nejeduje. Viem, že Bžoch (šéfredaktor Slovenských pohľadov - FV) je taký istý ako Štítnický - organizuje útok na Hečku. Ale ten Hečko je už pevnejší ako vlni - ten už ničो aj znesie.“ (s. 370).

V októbri 1956 vypukla revolúcia v Budapešti (Hečko to nazval „reštauráciou kapitalizmu“ - s. 377), ktorú Sovietski krvavo potlačili. Kým väčšina spisovateľov solidarizuje s maďarskými revolucionármi (medzi ktorými významnú rolu zohrali práve spisovatelia), Hečko sovietsky zásah schvaľuje a celú tragédiu pripisuje na vrub židom: „Židia, bývalí i terajší, sú najpodivnejší. Sami zapríčinili to zlé, čo je v Maďarsku (i u nás) a teraz kritizujú. Nepriznajú si svoje viny, ale hovoria: my, my, my - to jest všetci, len nie oni. Istý Teodor Fiš, spisovateľ, na ČSM (?) ma skoro vyviezol z rovnováhy. Pro-favičiar a slánskovec, zabijak všetkého čo sa nedalo ztročiť pod moc roku 1951 - teraz - bodaj ťa, ani najväčší pravičiar to nedokáže, čo on a oni! Jesenská sa celá poživdčila. Áno - títo ľudia by socializmus predali za drevený grajciar. Kultúrny život, pod ich vedením a pri ich dozore nerobil pol roka nič iné, len rozkladal. Uverejnil všetko, čo šírilo „demokraciu a slobodu“ a potlačil všetko, čo bolo kladné. Dúfajme, že

po ráznom skončení s kontrarevolúciou v Maďarsku a po vytriezení v Poľsku, premenia sa i naši páni (predtým inžinieri ľudských duší), nositelia svedomia národa“ (s. 379). To je záznam zo 14. novembra 1956. A o štyri dni neskoršie: „Už sa premenili. Včera som ich videl už premenených, krotkých. Zora Jesenská sedela ako „národná kvargľa“ medzi Bacilkom a Michalíkom, a podľa okolností, ktorý sa keby na ňu za predsedníckym stolom obrátil, tomu prikývla.“ (s. 380)

Znechutený pomermi Hečko v decembri 1956 vystupuje zo Zväzu slovenských spisovateľov (s. 384). Venuje sa práci na ďalšom románe, ktorý sa pôvodne mal menovať Cecília Klamová (s. 372), ale neskôr mu dal nový titul: Svätá tma.

V jeseni 1957 sa opäť presťahoval do Martina. Tu sa venuje rodinným záležitostiam, literárnej tvorbe a občas práci v záhradke. Do Bratislavy odmieta ísť. „Volali ma (cez OV KSS Martin) na Plávokove narodeniny do Bratislavy. Ale - čo tam mám robiť? Prísť medzi nepriateľov (Jesenská, Mináč, Kostra, atď.), skrze ktorých som z Bratislavy odišiel? A vadiť sa tam s nimi. Ó nie, milý a rodný sekretariát ÚV KSS, pod takýmito titulmi, akokoľvek mi je Andrej Plávka milý a priateľský, ma so spisovateľmi (bratislavskými) dokopy nedáš. Nie a nie. Nemienim a nikdy nebudem mať rád ľudí, čo ma nenávidia. A v niektorých prípadoch (Jesenská a Tarkar) až zvieracím spôsobom. Buďte si vy tam, a ja si budem tu (medzi horami, medzi brezami a smrekmi, pri teplej železnej peci, v ktorej hučí - praská uhlie.“ (s. 450)

Písal Svätú tmu. Prelietavé postoje spisovateľských kolegov nielen že neotriasli jeho komunistickým presvedčením, ale ešte viac ho upevnili v jeho novej viere. Lebo sú náznaky, že Hečko komunizmus chápal ako náboženstvo - náboženstvo prevrátené naruby: „Komunizmus je vedecké náboženstvo. Náboženstvo bez viery v Boha, len s vierou v človeka. To je tak, že veda je už tak ďaleko a tak všelicho už povysvetľovala, že náboženstvo s Bohom už ani nie je možné. Toto, čo sa dnes vytvára na tretine sveta, nie je už ani náboženstvom, ale náčlovečenstvom! ... A komunisti, aj naši, ani keby chceli, nemôžu nebojovať proti ľuďom, ktorí potrebujú rímskeho biskupa za zástupcu Boha na zemi. Ako bol kedysi Nemeck (povedzme henleinovec) v starej Československej republike hitlerovským bojovníkom za fašizmus, takým bojovníkom je dnes presvedčený katolík (a kto dnes najmä z inteligencie chodí do kostola, je presvedčený, že pápež má pravdu), to je zakuklený, ba - otvorený nepriateľ komunizmu a socializmu. Tak sa teda nečudujme, čo sa robí. Možno sú to len začiatky. A čo sa mňa týka, ani keby som ako kľučkoval, nemôžem byť na strane tmy - ved' píšem Svätú tmu, a píšem ju preto, že som komunist. A keby šlo len o staré rozprávky z Biblie, o tie všelijaké židovské somárčiny, to by ešte ušlo. Ale ono ide o svetový plán držať ľudí v tme!“ (s. 468).

Pri písaní Svätej tmy, bojuje proti tmárstvu a nevyberá prostriedky. Jemne povedané: manipuluje s faktami:

Dej Svätej tmy sa odohráva vo Sv. Juri, kde Hečkovci bývali v rokoch 1941-1945. Susedný dom patrilo Petrovi Jilemnickému (s. 92), od ktorého mal Hečko prenajatú vlnicu. Vstupnou scénou Svätej tmy je návšteva dvoch mladých učiteľov u Petra. Scéna je vykreslená presne podľa predpisov socialistického realizmu. Peter Jilemnický sa tu javí ako „kladný hrdina“, múdry, pracovitý a obetavý učiteľ, ktorému sa ľudácky režim odpláca tým, že ho v roku 1939 vyháňa zo Slovenska. Všetko je opísané majstrovsky a pôsobivo, aby pobúrilo čitateľa voči režimu, ktorý sa tak barbary správa voči takému šľachtnému človekovi.

Návšteva mladých učiteľov u Jilemnického je pravdepodobne fikcia, odchod Petra Jilemnického zo Slovenska v roku 1939 historickou skutočnosťou. Nikto ho však nevyháňal. Pavol Čarnogurský, ktorý bol v tom čase vedúcim oddelenia na ministerstve školstva, spomína, ako on osobne navštívil Jilemnického a uistil ho, že môže ostať na Slovensku. Žiadal ho, aby zo Slovenska neodchádzal. Jilemnický mu odpovedal, že on sa už rozhodol a zo Slovenska odíde.

To je jedna vec. Druhou skutočnosťou je to, že Jilemnický nebol paragon čnosti ani vzor učiteľského povolania. Priznáva si to Hečko aj sám, keď do svojho denníka zapisuje (8. feb. 1955): „Dnes napríklad - zhnusil sa mi aj môj kladný hrdina Peter Jilemnický. Dozvedel som sa už dávnejšie, že bol strašným labužníkom, učiteľom bol podpriemerným, že keď bol v ZSSR, žil s akousi cigánkou, že po oslobodení (t. j. po r. 1945 - FV) svoju ženu klamal, kde mohol, dokonca i v spacom vagoné, že sa hneď oženil, keď... A toto mám stále pred očami, keď píšem úvodnú kapitolu. A ani sa nevidím, lebo sa mi chce, aby moje pero po papieri viedlo človek čistejší. Všetka mu česť ako socialistovi a komunistovi, ale - darmo presvedčam sám seba a svoju ruku - nechce písať. To sú ťažké veci. A potom vraj - píšete pravdu! Dali by ste mi vy pravdu! Už z Drevenej dediny som musel všelicho povyhadzovať, aby ste ma pre ňu nevyšli. Teraz mám pravdu obchádzať a vymýšľať si len a len čo sa hodí socialistickému realizmu - vami vulgárne chápanému - do krámu? Nepočúvnem, zle je: ohohó... Počúvnem, o dva roky, keď sa kurz zmení (ako vtedy po aktíve), budete vytykať, prečo som upadol do bezkonfliktovosti... (s. 307-308).

V Svätej tme je aj scéna so slovenskými spisovateľmi, ktorí prišli na návštevu do Svätej Jura, kde sa pod obraz Boží opili. Scéna vyznieva hodnoverne, ale len preto, že v nej spisovateľ zobrazil súčasnosť, ktorú presunul do minulosti. V denníku sa sám k tomu priznáva: „Prišiel som na to, že vo Svätej tme musím opísať návštevu spisovateľov v Račisdorfe roku 1943, a to tak, že namiesto tých, čo tam boli, opísať tých, čo sú teraz vo vedení ZSS - a takých, akí sú.“ (s. 406) - Aj ich opísal. O vzory nebolo núdze. Jeden taký nevkusný príbeh s Reiselom a Žárym je zachytený na s. 273. A tu je ďalší: „Štyria spisovatelia (Tarkar, Mináč, Bednár a Matuška) prišli v nedeľu skoro ráno do Budmeríc v stave... Jediný Bednár vládol chodiť na vlastných nohách... (s. 280). Alebo: „Spisovateľské zájazdy, to je pekná vec, ale keď je taký zájazd mnohočlenný (a sú v ňom takí odbor-

níci v pití ako Reisel, Mihálik, Mináč atď.), veľa sa nedokáže. Niektorí umelci (vyššie menovaní) správajú sa ako byvol - priam ňuchajú na diaľku alkohol a vrhajú sa na fľaše a poháre skoro tak ako byvolie záprahy do potokov a barín... (s. 282).

Podľa socialistickej kritiky Svätá tma mala „demaskovať reakčnú, prot ľudovú a antihumánnu podstatu klérofašistického režimu.“ Nuž, k tomu sa žiada dodať, že Hečko ten režim dobre poznal, lebo v ňom žil a s ním prežíval neľahké vojnové roky. Podľa denníkových záznamov jasne videl prednosti samostatného štátu a s pochopením hodnotil jeho vedúcich predstaviteľov. Nemat teda ťažkosti uveriteľne zrekonštruovať rámec a historické pozadie svojho románu a zaľudniť ho presvedčivými postavami. Ale faktom ostáva, že negatívne vzory preberal zo socialistickej súčasnosti a tým akoby vnútorne uspokojoval sám seba a svoje svedomie. Lebo aj keď bol komunistom v podvedomí mu veľa kresťanského ostalo. Dcéra Magdaléna bola v škole zapísaná na náboženstvo. V pracovni na stene mu visel obraz Krista na Hore Olivovej. Keď od neho chceli, aby napísal článok proti biskupovi Vojtašákovi, odmietol - a dodáva, pamflet napísal Tatarka (s. 345).

Odsudzoval neúprimnosť, nečestné konanie, byrokraciu, lámanie charakterov a iné neresti. Sťažoval sa na budovateľov krajších zajtrajškov: „Robia socializmus a ľudia sú im často nie viac ako ťažný dobytok. Podľa toho sa aj správajú - lekári ako zverolekári, vedúci ako drábi, úradníci ako diktátori a tajomníci ako bohovia.“ (s. 258). Odhaľoval a kritizoval ich v postavách svojich záporných románových hrdinov. Pretože kánon socialistickeho realizmu diktoval vidieť všetko v ružových farbách a chyby socializmu sa museli obchádzať a zamlčovať, robil to tak, že chyby a nedostatky socializmu pripísal Slovenskému štátu. Vidí, napríklad, aké podvody sa dejú v bratislavskom internáte: „Veľmi sa nám chce nadávať v bratislavský internát (drevené domčeky, v ktorých Ferko býva), na lekára, na jeho nesvedomitost' (dnes tak častú!), na stravu v internáte (tak nemastnú, kto to tam kradne?), na toho internátneho „boha“, čo ani expres balíky neporoznáša... A mne sa zdá, že je to - koncentračný tábor, študentská robotárňa a hladomorňa... Ak budem opisovať nejaký internát - tak mám dost vzorov... i tento SNP v Horskom parku, kde študentov pomaly odúčajú jesť, dýchať vzduch. Všetko toto sústrediť i v Slovenskom štáte - on je takzvaný, on to znesie... (s. 257).

Iného negatívneho hrdinu našiel v riaditeľovi školy, ktorú navštevovala jeho dcéra. Vraj išli o ňom „také chýry ako o najhoršom a najpodlejšom človeku v okrese. Niet žiaka vyšších tried, niet učiteľa na škole, niet rodiča, čo by ho mal v láske a úcte. Každý ho nenávidí... Možno sa mi podarí povedať o tomto človeka sa prešmyknúť bez toho, aby som nemusel s ním zapasiť. Chcel by som sa obmedziť len na to, že sa povyzvedám o tom človeku všetko, čo ako spisovateľ potrebujem. A potom ho strčím do románu zakotveného v Slovenskom štáte. Nikde inde nenájdem, čo prejem celý štát, takú typickú postavu ľudského

diktátora a teroristu. I jeho priezvisko si vypožičiam.“ (s. 261).

A v tomto štýle by sa dalo ešte dlho pokračovať. Čitateľ, ktorého zaujmajú dramatické udalosti, ktoré sa odohrali v rozpätí rokov 1938-1960 nájde v Hečkovej knihe veľa pozoruhodných, málo známych a neznámych udalostí, ktoré dokresľujú kontúry onej ťažkej doby a charaktéry ľudí žijúcich v nej.

Na záver by som chcel upozorniť na niektoré faktické chyby a nedostatky, ktoré ušli pozornosti vydavateľa.

Na s. 17. je záznam, ktorého ako autorka sa uvádza Mária Jančová: „Boli sme u doktora Březika ... A odvtedy sme bezradní, mama i ja, kade chodíme, rozmýšľame a plačeme nad smutným svojim osudom“. Z kontextu záznamu vyplýva, že toto nepísala M. Jančová, ale F. Hečko.

Na s. 39 Hečko podáva zoznam poslancov Slovenského snemu. Niektoré mená sú nesprávne prepísané: Esterházy (správne: Eszterházy), Kameň (správne: Slameň), Hutka (správne: Huťka), Mazuth (správne: Maguth), Žvach (správne: Schwarz), Hornák (správne: Hornák).

Na s. 84: „diktuje úradníkom, ktorí celé ÚO administrujú...“ - má byť: diktuje úradníkom, ktorí celé ÚD (t.j. Ústredné družstvo) administrujú...

S. 101: „Dedko má na hrobe najkrajší nápis z evanjelia. „Viera, nádej a láska - a najväčšia z tých troch je láska“. - To nie je z evanjelia, ale z listu sv. Pavla ku Korint'anom. Takže opraviť a namiesto evanjelia dať: z „Nového zákona“, alebo z „biblie“.

S. 105: „Tak - prečo by mal byť normálnym jednotlivcom Papini. Iba o jedno sa zaslúžil: Ktorýsi jeho predok, bližšia rodina, vynašiel Papinov hrniec...“ Tu ide o dve osoby: Spisovateľ Giovanni Papini (Talian) a vynálezca Denis Papin (Francúz). Neboli nijaká rodina. Toto by sa malo vysvetliť pod čiarou, alebo celú vetu vynechať.

S. 108: „A ukrutne sa s ním pasuje. Ako Abrahám s anjelom Hospodinovým: nepustím ťa, kým ma nepožehnáš!“ - To nie Abrahám sa pasoval s anjelom, ale Jakub, čiže: A ukrutne sa s ním pasuje. Ako Jakub s anjelom Hospodinovým: nepustím ťa, kým ma nepožehnáš!

S. 190: „...čo je font a koľko stojí u nás“. Správne: „čo je funt a koľko stojí u nás“. Funt (alebo libra šterlingov) je jednotka britskej meny.

Na s. 292: je záznam „6. septembra (1954). V skutočnosti to má byť 6. októbra. Nasvedčuje to aj veta: „Je 6. októbra, mám na sebe tepláky, kožuch...“

S. 385: „Hoci sa v rozhovoroch odsakovalo aj na iné zákony, večne sme sa len rýpali v jednej otázke - v židovstve.“ Má byť: „Hoci sa v rozhovoroch odsakovalo aj na iné zákony, večne sme sa len rýpali v jednej otázke - v židovstve“.

A napokon: Knihe by bol veľmi osožil index mien.

Posledný záznam v denníku je z 19. februára 1960. František Hečko zomrel - podľa údajov jeho dcéry - 2. marca 1960 (s. 12). Slovenský biografický slovník, Encyklopédia slovenských spisovateľov a iné pramene však udávajú 1. marec ako dátum jeho smrti.

FRANTIŠEK VNUK

V pondelok 7. novembra 2011 zomrel vo Virginii v USA František (Frank) alebo Ferko Lysý, ako ho zvykli volať jeho početní priatelia. Oznamil nám to v ten istý deň jeho priateľ a dlhoročný spolupracovník Stanislav Ďuriš z Chicaga. Pán Ferka povolal v úctyhodnom veku 95 rokov. Napriek tomu bol do ostatku sil vnímavý na osudy svojich priateľov a so zánietením a veľkou účasťou sledoval vývoj Slovenskej republiky, svojho milovaného Slovenska, pre ktoré pracoval po celý život: krátko doma, potom v Taliansku a v Nórsku, ale väčšinu života ako americký občan vo Washingtone, žijúc v susednej Virginii, vo svojom dome v Delaplane.

Kto bol František Lysý a čo znamenal pre Slovensko a pre Slovenskú republiku? Bol diplomat, lingvista a najmä rozhlasový pracovník, publicista. Ak by sme ho mali charakterizovať podľa jeho vystupovania a spoločenských kontaktov, bol to v prvom rade rodený diplomat.

Narodil sa v Spišských Vlachoch, vyštudoval učiteľskú akadémiu v Spišskej Kapitule, kde maturoval roku 1935. Avšak ako učiteľ pôsobil iba niekoľko rokov v Podkriváni, okr. Lučenec. Roku 1938 sa totiž zapísal na Filozofickú fakultu Komenského univerzity. Roku 1943 nastúpil na výmenný študijný pobyt na Rímsku univerzitu. Po vylovení spojencov v Taliansku pokračoval v štúdiu na Univerzite v Padove, kde bol v januári 1944 promován na doktora filozofie. Je to tá istá univerzita, na ktorej sa roku 1961 za doktora politických vied habilitoval prof. Milan Š. Ďurica, a preto nám aj poskytol výročnú publikáciu, v ktorej je uvedený František Lysý ako absolvent s názvom svojej doktorskej práce: „Il mondo ideale de la Figlia di Slava di Jan Kollar e i suoi riflessi nelle nazioni slave, pp. 135.“

Pád talianskeho fašistického režimu ho zastihol v Severnom Taliansku, kde vstúpil do kontaktu s Aldom Cardim, prídelcom a splnomocnencom americkej armády a jej špeciálnych služieb pri talianskom odboji. Ako znalec taliančiny, nemčiny i angličtiny a tiež aj dobre zorientovaný v zložitých miestnych politických pomeroch na konci vojny, bol veľmi užitočný pri začleňovaní vojakov slovenskej pracovnej brigády v Taliansku do stavu americkej armády. Kontaktoval sa so s predstaviteľmi česko-slovenského zastupiteľského úradu v Ženeve a potom v Berne a už v apríli 1945 sa stal legačným atašé Československého vyslanectva v Berne. V októbri 1946 bol povolaný na Ministerstvo zahraničných vecí do Prahy, kde pracoval na odbore kultúry a kde sa zoznámil so svojou budúcou manželkou Editou Ondrejčíkovou, s ktorou uzavrel manželstvo 4. augusta 1947.

Vyslanec Emil Walter v Oslo si ho vyzíadal za legačného tajomníka na Československé vyslanectvo v Oslo, kde pracoval aj so svojou manželkou do februára 1949, keď odmietol návrat do komunistami ovládnutej Prahy a zostal v Oslo a tam si vybavil odchod do USA. V júli 1950

sa presťahoval s rodinou do Spojených štátov a v apríli 1951 nastúpil pracovať do National Cometees for a Free Europe v New Yorku. Po presťahovaní sa do Washingtonu pracoval tri roky v Library of Congress, odkiaľ bol vyzíadaný do vysielania Hlasu Ameriky, kde pracoval vyše tridsať rokov až do roku 1991, keď odišiel do dôchodku vo veku 75 rokov.

Dr. František Lysý celý svoj život dal do služieb demokracie v zápase o slobodnú Európu, slobodné Česko-Slo-

Odišiel František Lysý

vensko a predovšetkým do služieb svojej slovenskej vlasti. V tomto zmysle na požiadanie výkonných orgánov vlády USA vypracoval jazykovednú štúdiu o slovanských jazykoch, v ktorej zvýraznil odlišnosti slovenčiny a češtiny, na základe čoho v exekutívnych orgánoch USA začali akceptovať slovenčinu ako samostatný jazyk v protiklade s českoslovakistickými názormi, že ide len o nárečie češtiny. Na tom základe sa mu podarilo presadiť osamostatnenie slovenského vysielania Hlasu Ameriky a dokázať pritiahnúť k spolupráci významné slovenské osobnosti v zahraničí ako napr.: Agnešu Jergovú, známu ako Marína Havranová, Vladu Machajdika, Jána Maca, Zuzku Genčíkovú, Erika Strážana, Stana Ďuriša, Jozefa Šimkoviča, Ernesta Stredňanského, opierajúc sa pritom o takých významných externých spolupracovníkov, ako boli Dušan Tóth z Toronta, Dr. Rudolf Blatnický z Ríma, Karol Strmeň z Clevelandu, Felix Litva z Kanady a najmä Dr. Anton Hlinka z Mníchova.

Vo vysielaniach Hlasu Ameriky pripravoval pod menom František Marek tieto rubriky: „Zo sveta vedy a techniky“, „Náboženský program“, „Politický prehľad týždňa“ a iné. Osobné kontakty s poprednými slovenskými osobnosťami v zahraničí mu umožňovali dostať do vysielania

Hlasu Ameriky také osobnosti, ako boli napr.: Štefan Roman, Jozef kardinál Tomko, biskup Andrej Grutka a mnoho ďalších.

Po odchode do dôchodku sa stal čelným predstaviteľom slovenskej komunity vo Washingtone, kde vítal každú významnú návštevu zo Slovenska, osobne a so svojimi priateľmi vynakladal veľa energie i vlastných finančných prostriedkov na to, aby tieto návštevy zo SR boli efektívne v kontaktoch s predstaviteľmi americkej vládnej administratívy. Osobne prispel napr. svojou angažovanosťou k udeleniu čestného doktorátu Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi vo Washingtone a jeho pocte na zasadnutí Konferencie kardinálov a biskupov USA vo Washingtone v roku 1993.

Po novembri 1989 viackrát navštívil SR súkromne, aj ako člen Slovenskej Ligy v Amerike, ako aj iných tradičných slovenských spolkov a združení v USA. Každé stretnutie s ním, či už v USA v rokoch 1991 a 1993, alebo u nás doma v SR bolo vždy sviatkom pre nás, jeho priateľov. Dodával nám odvahu pre zápas za slobodu a demokraciu. Veď to bolo zmyslom jeho existencie cez celé obdobie spolupráce s americkými orgánmi v zápase proti komunistickej totalite, za slobodnú Európu, za slobodné Česko-Slovensko. Vo svojej práci sa opieral predovšetkým o tradičné úzke vzťahy amerických Slovákov so svojou starou vlasťou, poukazujúc na to, že bez tejto spolupráce a americkej podpory by nebolo ani prvej Československej republiky, ani samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993.

Je nám smutno za tebou, drahý Ferko, budeš nám chýbať tu doma i v tvojej druhej vlasti za morom. Je nám smutno aj preto, že po toľkých návrhoch na udelenie oficiálneho ocenenia tvojej práce pre rodné Slovensko, nenášla sa doteraz priaznivá ozvena u predstaviteľov slovenskej vlády, bez ohľadu na to, akú mala orientáciu. Nuž nech Ťa odmení Ten, čo Ťa povolal do svojej vinice, pretože dielo, ktoré si odvedol, si zaslúži večnú slávu. Česť tvojej pamiatke aj tu pod Tatrami!

EMIL VONTORČÍK

František Lysý s Jánom Čarnogurským začiatkom 90. rokov

(Pokračovanie z predchádzajúcich čísel)

Len pre ilustráciu: jedným z najobávanejších inkvizítorov bol na prelome 13. a 14. storočia dominikán Bernard Gui vo francúzskom Toulouse. V rokoch 1308-1323 vyhlásil 930 rozsudkov, z toho 139 oslobodzujúcich a 42 kacírov vydal svetskej moci na smrť.⁷⁴ Nie je ale známe, či boli všetci popravení, pretože niektorí sa odvolali. A pritom to bol jeden z najtvrdších a najhorších inkvizítorov... Neboli však výnimkou ani takí, ktorí za celú dobu svojho pôsobenia nevydali svetskej moci na upálenie žiadneho kacíra. Ak porovnáme tieto čísla s počtom obetí francúzskych jakobínov, neskôr nacistov a komunistov, porovnáme neporovnateľne. Už od založenia inkvizície v 13. storočí je zrejme, že cirkevná autorita si omnoho viac priala a od inkvizítorov očakávala obrátenie kacírov, než ich popravu. Pápež Gregor IX. (1227-1241) ostro odsúdil činnosť dominikána Roberta le Bourge, obráteného albigenca, ktorý bol inkvizítorom pre severom Francúzsko. Pretože vydal svetskej moci na upálenie neobvykle veľký počet heretikov, vyvolala jeho aktivita protesty miestnych biskupov, ktorí poslali sťažnosť do Ríma. Pápež dal celú záležitosť vyšetriť a zistil, že Robert le Bourge postupuje v procesoch urýchlene a nedbalo bez akejkoľvek konzultácie s biskupmi. Výsledkom bolo jeho doživotné väzenie.⁷⁵ Iný inkvizítor, ktorý sa domnieval, že sa lepšie presadí tvrdosťou, než pastoračnou tpežlivosťou, bol premonštrátsky kňaz Konrád z Marburgu. Aj v jeho prípade rýchle odovzdávanie heretikov do rúk svetskej moci vyvolávalo ostrý nesúhlas biskupov a protesty samotného pápeža. No skôr, než mohol Gregor IX. zakročiť, zavraždili tohto obávaného a krutého inkvizítora príbuzní jeho obetí.⁷⁶

Takéto osoby však boli skôr výnimkou. Väčšina inkvizítorov tej doby si v súlade s líniou Svätej stolice počínala celkom inak. Z 13. storočia máme doložených len veľmi málo rozsudkov smrti, svedectvá zo 14. a 15. storočia sú v tomto smere trochu horšie. Inkvizícia je veľmi rozsiahli fenomén, trvajúci približne päť storočí. Rozlišujeme inkvizíciu biskupskú, pápežskú, od 16. storočia rímsku a napokon štátnu (alebo skôr štátno-cirkevnú) inkvizíciu v Španielsku. Inkvizícia pôsobila v celej Európe a inkvizítori neboli ani angeli, ani diabli. Boli to ľudia, medzi ktorými sa vyskytlo mnoho ušľachtilých a dokonca svätých ľudí, ktorí chápali svoj úrad apoštolsky v duchu milosrdenstva a lásky k bližnému. Našli sa však medzi nimi aj postavy záporné, bezcharakterné a kruté. Verdikty, na základe ktorých bol zatvrdnutý kacír vydaný na upálenie, treba odsúdiť, ale konanie inkvizítorov musíme uznať a pochopiť - vzhľadom na kontext celej situácie, o ktorej bola reč vyššie. To sa však, samozrejme, nedá povedať o jasnom zneužití inkvizície v prospech mocensko-politických cieľov a krutej svojvôle.

Medzi také prípady treba na prvom mieste zaradiť rozsudky nad templármi v rokoch 1308-1314. Spupný a chamtivý francúzsky kráľ Filip IV. Pekný sa chcel zmocniť obrovských majetkov tohto rytierskeho rádu. Okrem toho im nemohol odpustiť, že v dobe jeho konfliktu s pápežom Bonifácom VIII. sa niektorí z nich pridali na pápežovu stranu. Filip sa postaral, aby bol za pápeža zvolený francúzsky kardinál de Gota, ktorý prijal meno Klement V. Bol poslušným nástrojom v kráľových rukách a na jeho žiadosť dokonca preniesol svoje sídlo z Ríma do Avignonu, kde zostalo ešte jeho šesť nástupcov. Pápež Klement, aj keď sa spočiatku templárov zastal, napokon zbabelo vyhovel Filipovmu prianiu a vydal pápežskej inkvizícii vo Francúzsku rozkaz,

aby spolupracovala so svetskými súdmi pri vypočúvaní templárov. Vynucovali sa od nich výpovede dosvedčujúce o ich zločinoch sodomie, rúhania a kacírstva. Tortúra vykonala svoje dielo. Aj keď väčšina templárskych „priznaní“ bola výsledkom svetských súdov, neospravedlňuje to ani pápeža Klementa, ani francúzsku inkvizíciu, ktorá sa na tomto zločine aktívne podieľala. Márne v roku 1311 požadoval koncil vo Vienne zastavenie procesu. Pápež Klement V. na žiadosť kráľa Filipa všetko anuloval. Desiatky rádových rytierov skončili na hranici, keď sa na „mučidlách“ priznali k neexistujúcim ťažkým deliktom. Inkvizíčné procesy s nimi boli vedené absolútne neregulárne, na čo poukazovali biskupi na viennskom koncile. Templári, ktorí svoje vynútené „priznanie“ neskôr odvolali, boli označení za „kacírov - recidivistov“ a okamžite upálení bez toho, aby im bola daná možnosť zriecť sa bludov. Pri tejto tortúre bolo zmrzačených veľa templárov, niektorí z nich zomreli na mučidlách, hoci to inkvizíčná procedúra prísne zakazovala. Ako posledný skončil na hranici veľmajster rádu Jakub de Molay v roku 1314. Ešte tesne pred popravou volal, že je nevinný on, i jeho spolubratia, ktorí svoje priznania učinili iba preto, že nevydržali mučenie pri výsluchu.⁷⁷

Templársky proces je hanebnou škvrnou v dejinách inkvizície. Treba však mať na zreteli, že vypočúvanie týchto rádových rytierov prebiehalo v absolútnom rozpore so všetkými predpismi nielen inkvizíčného tribunálu, ale i svetských súdov, ktorých procedúra bola omnoho tvrdšia. Táto justičná fraška a vražda zároveň, je vzdialenou predzvesťou neskorších čarodejníckych procesov a najmä procesov komunistických éry v najnovších dejinách.

Ďalšou neslávnou kapitolou inkvizíčných procesov je upálenie svätej Jany z Arku, Panny Orleánskej a národnej hrdinky Francúzska v roku 1431 v Rouene. Z obvinenia z kacírstva ju súdila biskupská inkvizícia na rozkaz Pera Cauchona. Stalo sa tak na prianie Angličanov, ktorí sa chceli zbaviť charismatickej vodkyne Francúzov. Aj v tomto prípade nepostupoval inkvizíčný tribunál regulárne už len preto, že označil vnútorné hlasy svätice za herézu, hoci na nich obsahovo nebolo nič, čo by odporovalo náuke Cirkvi. To uznal o viac než dvadsať rokov neskôr tribunál pápežskej inkvizície, ktorý sa na prianie francúzskych biskupov a kráľa ujal revízie celého prípadu a francúzsku národnú hrdinku plne rehabilitoval. Jana z Arku bola dokonca oficiálne kanonizovaná a vyhlásená za patrónku Francúzska.⁷⁸

Žiaľ, aj niektorí inkvizítori sa nechali vmanévrovať do smutne preslávených procesov s čarodejníkmi a čarodejnicami - tomu však budeme venovať samostatnú pasáž. To sú teda nepochybne temné stránky inkvizície, ktoré sa nedajú obhajovať ani so zreteľom na súdobé pomery. Išlo o celkom obyčajnú zločínku a zneužitie svätej veci, obrany katolíckej viery, na celkom iné špinavé ciele, ktoré nemali s vierou, mravmi a svätou Cirkvou nič spoločné. Bez obáv však treba objektívne povedať, že tieto kauzy sú v dejinách cirkvi atypickými výnimkami. Ak by sme sa zaoberali nepočítaným množstvom súdnych písomností týchto tribunálov od 13. až do 18. storočia, zistili by sme, že prevažnú väčšinu inkvizítorov tvorili vysoko vzdelaní kňazi a rehoľníci, žijúci hlbokým duchovným životom, ktorí sa vyznačovali patričnou miernosťou, láskavosťou a apoštolskou horlivosťou s evidentnou snahou obrátiť súdeného kacíra na pravú vieru Kristovu. To vyplýva aj zo zborníku vyššie zmieneného kongresu o inkvizícii vo Vatikáne.

Terajší generálny predstavený dominikánskeho rádu Timothy Radcliffe píše v jednej zo svojich kníh: „Inkvizítori boli ľudia bez lásky, hriešnici plní netolerancie a hlúposti. Obviňujeme inkvizíciu, že odsudzovala ľudí bez toho, aby ich vôbec vypočula.“⁷⁹ Tieto tvrdé a dnešnej dobe poplatné slová môžu platiť len v ojedinelých prípadoch (ako sme uvádzali vyššie), ale neplatia na in-

kvizítorov paušálne. Rovnakým nezmyslom je tvrdenie, že inkvizícia obžalovaných „nevypočula“. To by bola obrovská krivda. Pri tejto príležitosti sa núka opýtať sa otca Radcliffa, čo hovorí na to, že v zozname svätých a blahoslavených je uvedených celkom štrnásť inkvizítorov, z toho šesť mučeníkov? Aj to boli ľudia „bez lásky, plní netolerancie a hlúposti“?

Už v 13. storočí, teda hneď na počiatku obdobia inkvizície, sa v jej radoch vyskytli traja svätci - mučeníci. Prvým z nich je bl. Viliam Arnaud, inkvizítor v Toulouse, dominikán, ktorého spolu so šiestimi členmi inkvizíčného tribunálu zavraždili albigeni v roku 1242. Arnaud neposlal na hranicu ani jediného človeka - naopak, ešte miernil všetky snahy ľudu a miestnych svetských úradov a varoval pred krviprelieváním.⁸⁰ Obetou albigenckého teroru sa stal aj lombardský inkvizítor, dominikán sv. Peter Veronský. Ani on neposlal na upálenie ani jedného kacíra. Správy z jeho života informujú o tom, ako pri procesoch neúnavne s katarťami diskutoval a obracal ich na katolícku vieru. Bol aj vynikajúcim kňazom a zakladateľom laických bratstiev. Tajní predstavitelia albigenov sa zrejme báli, že im „odvedie“ všetky ich „ovečky“ do naruče pravej Kristovej Cirkvi, a preto ho v roku 1252 na ceste do Verony zavraždili. Zaujímavé a pre našu tému príznačné je, že sa svätcom vrah, trápený výčitkami svedomia, sám udal a zriekol sa albigenckých bludov.⁸¹

Ďalší inkvizítor Lombardie, bl. Paganus z Bergama, tiež z kazateľského úradu, bol v roku 1227 prebodnutý kopijou heretického vraha, aj napriek tomu, že ani on nikoho nevydal na smrť.⁸² To isté platí aj pre bl. Petra z Ruffi, dominikánskeho inkvizítora v Turíne. Bez vydania rozsudku smrti viedol procesy s valdencami, ktorí ho zavraždili v roku 1364.⁸³ Svoju vernosť katolíckej viere zaplatil krvou aj ďalší dominikán, piemontský inkvizítor bl. Bartolomej z Cervere, zavraždený v roku 1466.⁸⁴ Najznámejším prípadom inkvizítora - mučeníka je osud sv. Petra Arbuésa z Epily. Tento svätiec neprináležal cirkevnej, ale španielskej inkvizícii, ktorej sa budeme venovať zvlášť. Narodil sa pravdepodobne v roku 1442 v Epile pri Zaragoze v rodine nižšieho šľachtického rodu. Už v detstve sa vyznačoval hlbokou zbožnosťou, ako mládenec vstúpil do augustiánskeho kláštora a vyštudoval právo v Bologni. Po návrate vyučoval na univerzite v Za-

ragoze teológiu a latinčinu, generálny inkvizítor Tomáš Torquemada ho však v roku 1483 menoval za prvého inkvizítora Aragónska. Arbuésovou hlavnou úlohou bolo pátrať predovšetkým po tajných judaistoch a moslimoch, ktorí naoko prijali krst, v skutočnosti však rozvracali Cirkev i štát. Pretože si pri plnení svojho poslania počínal neúnavne a dôsledne, miestni judaisti sa rozhodli, že ho pomocou nájomných vrahov zabijú. A tak sa aj stalo v roku 1485 pri stupňoch oltára v katedrále v Zaragoze.⁸⁵ Keď ho v 19. storočí pápež bl. Pius IX. svätorečil, rozpútala sa ostrá mediálna kampaň, na čele ktorej stáli najmä nemeckí publicisti. Španielska inkvizícia totiž predstavovala v

tej dobe protikatolícku propagandu najťažšieho kalibru. Keď sa novinári dozvedeli, že sudca „hrôzostrašného“ inkvizíčného tribunálu, ktorý podľa ich mienky nerobil nič iné okrem mučení a vražd; bol prehlásený za svätého, začali sa objavovať články, ako dal vraj Arbués „mučiť“ a upáliť mnoho tisícov ľudí“. Istý maliar dokonca namaľoval obraz, ako pred svätcom stojí zúfalá kacírka rodina a on dáva s krutým pohľadom pokyn, aby ju odvedli na hranicu. Aféra však čoskoro utíchla, pretože seriózní historici vyzvali týchto „žurnalistov“, aby na základe dobových prameňov naozaj doložili, že Arbués dal popraviť čo len jediného človeka. Nič také sa, samozrejme, nedalo dokázať.⁸⁶

Okrem inkvizítorov - mučeníkov poznajú cirkevné dejiny aj inkvizítorov svätého života, ktorí sú v cirkevnom kalendári predmetom kultu Katolíckej cirkvi. V severnom Taliansku patrí k prvým z nich bl. Guala z Bergama, ktorý sa neskôr stal biskupom v Brescii a zomrel v roku 1244. Ani v jeho prípade neexistujú správy o vydávaní odsúdených na smrť.⁸⁷ Ďalším lombardským inkvizítorom, ktorý zomrel v roku 1250 a ktorého Cirkev prehlásila za blahoslaveného, je bl. Moneta. Ani u neho neexistujú prípady o vydaní heretikov svetskej moci.⁸⁸ Významnou postavou medzi inkvizítormi bol svätý Rajmund z Peñafortu, generálny predstavený dominikánov. Ako inkvizítor pôsobil len veľmi krátku dobu, ťažisko jeho práce spočívalo v misiách k Maurom a Židom na ich obrátenie a vo vypracovaní dobového kódexu kanonického práva. Rozsiahla časť je v ňom venovaná inkvizíčnému procesu a jeho predpisom.⁸⁹ Funkciu inkvizítora nejaký čas vykonával aj šiesty nástupca svätého Dominika v úrade generálneho predstaveného kazateľského rádu, bl. Ján z Verce, ktorý zomrel v roku 1283.⁹⁰ Aj v neskoršom období máme blahoslavených a svätých inkvizítorov. V roku 1391 zomiera v Neapoli bl. Gui Marramoldi, v roku 1496 inkvizítor Piemontu bl. Aimon z Tapparelli.⁹¹ Najvýznamnejšími svätými inkvizítormi v dejinách Cirkvi sú však nepochybne svätý Ján Kapistránsky a svätý Michael Chistieri (neskorší pápež Pius V.).

Svätý Ján Kapistránsky patrili spolu so svätým Bernardinom Sienským v 15. storočí k reformnej vetve františkánskeho rádu, k tzv. observantom. Žil veľmi asketicky v duchu ideálov zakladateľa svätého Františka z Assisi a požadoval reformu celej rehole. A neonstal iba pri tom. Ako vynikajúci a vyhľadávaný kazateľ naliehal na reformu celej Cirkvi, ktorej mravy upadali v dôsledku stále viac sa šíriaceho renesančného zmýšľania. Svätiec si znepriatelil svojou zásadovosťou a vysokými mravnými požiadavkami mnoho šľachticov, vplyvných mešťanov a tiež aj mnoho cirkevných prelátov, ktorí sa oddali pohodlnému svetác-

kemu životu v blahobyte. Niekoľkokrát sa ocitol tiež v ohrození života, pretože jeho hlas vyzývajúci k pokániu a náprave, bol pre mnohých výčitkou svedomia a usilovali sa ho zabiť. Svätý Ján Kapistránsky bol poverený funkciou inkvizítora, neskôr vrchného inkvizítora v severnom Taliansku, kde ako sme už spomenuli vyššie, zakázal používať pri výsluchu tortúru. Ani o ňom nie je známe, že by vydal niektorého z kacírov svetskej moci na popravu. Neskôr ho jeho predstavení vyslali do strednej Európy ako kazateľa proti husitským bludom (v dobe vlády Ladislava Pohrobka kázal aj v Česku) a kvôli zvolaniu krížiackej výpravy proti Turkom, ktorí po páde Carihradu v roku 1453 prenikli nebezpečne hlboko do strednej Európy. Ján Kapistránsky zomrel pri jednej zo svojich apoštolských ciest v roku 1456 v Iloku pri Dunaji vo vtedajšom Uhorsku.⁹²

Svätý Pius V., pápež, občianskym menom Michael Chislieri, pochádzal z veľmi chudobnej rodiny. Narodil sa v roku 1504 v severnom Taliansku, vstúpil do dominikánskeho rádu, po štúdiách teológie a práva sa sotva tridsaťročný stal inkvizítorom v Como, neskôr v Bergame. Pápež Pavol IV. ho v roku 1558 menoval za generálneho inkvizítora vtedajšej rímskej inkvizície. O dva roky neskôr sa stáva tento asketický dominikán biskupom v Mondovii, neskôr kardinálom a od roku 1566 je ne návrh sv. Karla Boromejského zvolený za pápeža. Prijal meno Pius V. a nadšene sa chopil realizácie reformného programu Tridentského concilu. Patrí k najvýznamnejším pápežom v dejinách Cirkvi, ktorý vrátil pápežstvu jeho svetskú dôstojnosť, zhanobenú viac než polstoročie predtým renesančnými pápežmi neslávného povesti (Inocent VIII., Alexander VI., Július II.). Známa je jeho reforma liturgie, vydal nový katechizmus, breviár a misál v duchu požiadaviek Tridentského snemu. Zaviazal celú Katolícku Cirkev k modlitbe ruženca za odvrátenie tureckého nebezpečenstva. Len zázrakom mohli početne omnoho slabší kresťania zvíťaziť nad moslimami v bitke pri Lepante v roku 1571. Na pamiatku tejto udalosti zaviedol tento veľký pápež 7. októbra sviatok Panny Márie Ružencovej. Zomrel v roku 1572. Michael Ghislieri strávil v úrade inkvizítora približne štvrté storočie, väčšinu svojej kňazskej služby. V tej dobe boli talianske kniežatstvá a najmä Cirkevný štát ohrozené protestantskou infiltráciou, čo si prirodzene vyžadovalo aj väčšiu aktivitu a širšie právomoci inkvizície. Práve na to Ghislieri naliehal, za čo si získal priazeň veľmi tvrdého a obávaného pápeža Pavla IV, ktorý mu zveril úrad generálneho inkvizítora. Keď sa neskôr Ghislieri sám stal pápežom, inkvizíčnú procedúru ešte sprísnil a poskytol tribunálu ešte väčšie právomoci.

POZNÁMKY

- 74/ Ryé... str. 74
75/ Ryé... str. 65-6
76/ Kubeš... Apol... heslo Inkvizice
77/ Buehlmeier II... str. 376-8
78/ Tamtiež, str. 510, Pelan... str. 62
79/ Dupuis... str. 35
80/ Tamtiež
81/ Tamtiež, str. 36
82/ Tamtiež
83/ Tamtiež
84/ Tamtiež
85/ Giungio Ugolino: Sw. Piotr Arbués, ZW 4/2000, str. 46-47 Kubeš... Apol... Arbués
86/ Kubeš... Apol. Arbués
87/ Dupuis... str. 35
88/ Tamtiež
89/ Tamtiež, str. 36
91/ Tamtiež
92/ Tamtiež

(Pokračovanie v budúcom čísle)